

ORAHOVAC

Strategija delovanja

**za srpsku zajednicu
u Orahovačkoj opštini**

2012 - 2014

Strategija delovanja

za srpsku zajednicu

u orahova koj opštini

2012-2014

Syri i Vizionit

Objavljeno od:
NVO "Syri I Vizionit"
Isa Demaj Br 14
30000 Pe , Kosovo

Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju
gledišta autora a ne obavezno i stavove
"Syri i Vizionit", The Olof Palme Center i Opštine Orahovac.

Objavljivanje ovog dokumenta je omogućeno The Olof Palme Center

Zahvalnosti

Autori ove strategije, nelvadina organizacija "Syri i Vizionit" zahvaljuju se svim saradnicima, organizacijama kao i pojedincima koji su pomogli proces izrade ovog dokumenta.

Prvo zahvalnost upu ujemo The Olof Palme International Center-u za dobru saradnju i finansijsku podršku koju su dali ovom procesu.

Posebna zahvalnost ide Opštini Orahovac i gradonačelniku Smajlu Ljatifiju koji su od samog po etka podržavali tok realizacije ovog projekta.

Tako e se zahvaljujemo službenicima kancelarije za zajednice: Slaviša Kolashinac i Bećir Hadžijaha, Jovan Bojić iz Kancelarije za zajednice u Velikoj Hoće, direktoru Administracije Lenhardu Hamzi, koji su bili aktivni u radu tokom procesa izrade strategije.

Još jedna velika zahvalnost ide za predstavnike srpske zajednice u opštini Orahovac, predstavnicima sela, političkim i predstavnicima ove zajednice kao i svim onima koji su u estvovali na sastancima održanim po selima i naseljima opštine Orahovac a koji su svojim zahtevima, predlozima i sugestijama pomogli da ovaj dokument bude što sadržajniji idejama i predlozima.

Zahvaljujemo se i predstvincima svih sela koji su uzeli učešće na zajedničkim sastancima zajedničkog saveta sela i lanovima fokus grupa po selima koji su uzeli učešće na sastancima kao i seminarima:

Slaviša Kolašinac, Veseljka Manitashević, Stanimir Mavrić, Jovan Bojić, Boban Manitašević, Marko Stanojević, Nikola Trajković, Nebojša Kazić, Milan Stanojević, Ivan Šarić, Tatjana Kolašinac, Živorad Vasiljević, Vitomir Garić, Sonja Manitašević, Mladen Vasiljević, Ljubica Šarić, Žarko Vasiljević, Miomira Rašić, Dragoljub Kazić, Goran Dedić, Ljiljana Veličković, Slobodanka Simić, Jasmina Stanojević, Vesna Miljković, Ivana Mojsić, Nedeljka Kazić.

Zahvalnost ide i Restoranu Viva u Orahovcu gde su održavani sastanci predstavnika sela na zajedničkom savetu sela zajednice.

Autori ovog dokumenta se izvinjavaju ukoliko u tekstu strategije nije obuhvaćen neki rad ili aktivnosti svih onih koji su u estvovali na izradi ovog važnog dokumenta, jer je to nenamerno u injeno. Tako e, izvinjavamo se i svima onima koji misle da ovom strategijom nisu dovoljno obuhvaćeni njihovi zahtjevi kao i sugestije njihove zajednice.

Skra enice:

DRC	- Danish refugee council
FSK	- Kosovske Sigurnosne Snage
ICMC	- The International Catholic Migration Commission
IOM	- International organization for Migration
KAAD	- Kosovo Agency for Advocacy and Development
KEK	- Energetska Korporacija Kosova
KFOR	- Kosovo Force
KPA	- Kosovo Property Agency
KUD	- Kulturno umetni ko društvo
KP	- Kosovska Policija
NVO	- Nevladina organizacija
PTK	- Post- Telekom Kosova
RRK	- Return and Reintegration in Kosovo
RTK	- Kosovska Radio Televizija
SIV	- Syri i Vizionit
SO	- Skupština Opštine
UNDP	- United Nations Development Programme
UNHCR	- United Nations High Commissioner for Refugees
UNMIK	- The United Nations Interim Administration Mission in Kosovo

Pismo podrške od gradonačelnika Orahovca **G. Smajl Latifi**

Opština Orahovac je ulagala i ulaže velike napore da se svi građani ove opštine osecaju slobodni i jednaki. U tom smislu, mi smo pružili svu našu materijalnu i ljudsku podršku smatrajuci da pružanje jednakih mogućnosti je osnova demokratskog i transparentnog društva.

Mi ohrabrujemo sve ljudi dobre volje koji žele da pomognu daljoj demokratizaciji našeg društva da nastave sa svojim naporima i mićemo im služiti u ovom plemenitom cilju. Svestrana integracija u našem društvu predstavlja jadan od naših izazova u kontinuitetu. Mi snažno podržimo sve one koje žele da utiču na poboljšanje uslova rada i života naših građana.

Takođe, pozivamo sve lokalne i međunarodne organizacije da u saradnji sa Opština Orahovac podrže sprovođenje ove strategije.

S poštovanjem,

Smajl Latifi

SADRŽAJ

5	Zahvalnosti
6	Skra enice
7	Predgovor
9	Realizatori
10	I. Izrada strategije
11	Šta je ova strategija
11	Osnova izrade strategije
11	Put koji je sledjen za izradu strategije
12	U esnici u procesu izrade nacrta strategije
12	Uklju enost zajednice u izradi nacrta strategije
12	Uklju enost opštine prilikom izrade nacrta strategije
13	Trenutno stanje
13	Prostiranje srpske zajednice u orahova koj opštini
14	Stanje u kom živi srpska zajednica
14	Istraživanje obavljeno od strane "Syri i Vizionit" o stanju ove zajednice u orahova koj opštini
14	Stanje porodica
15	Stanje stambenih objekata
15	Pristup javnim službama
16	Pristup
16	Sprovodenje strategije
17	Poteško e u realizovanju ove strategije
18	II. Inicijative i preporuke
19	Uvod
20	Ku na i imovinska pitanja, neformalna naselja
21	Edukacija i omladina
23	Zapošljavanje i privredni razvoj
24	Zdravstvo i socijalna pitanja
25	Sigurnost, prava manjina i njihovo predstavljanje
27	Kultura, mediji i informisanje
29	Prava žena
30	III. Intervencija u zajednici
31	Uvod
32	Projekti za Gornji Orahovac
37	Projekti za selo Velika Ho a
40	IV. Budžet
41	Budžet
42	V. Foto
43	Fotografije sa sastanaka sa zajednicom

Olof Palme Center

Olof Palme International Center radi na meunarodnoj saradnji za razvoj i stvaranje javnog mnjenja a koji se ti e pitanja meunarodne politike kao i sigurnosti. Palme Centre je utemeljen 1992 godine od švedske demokratske Partije, Konfederacije Sindikata za Trgovinu i zadružnih Sindikata. Danas Palme Center ima 8 organizacija lanica unutar pokreta rada.

Centar radi po gledištima pokojnog premijera Švedske, Olof Palme, koja se reflektuju u famoznom citatu: "Politika želi nešto. Socijal Demokratske politike žele promene".

Uverenje Olof Palmea da se zajedni ka sigurnost stvara saradjom i solidarnoš u posredstvom granica, opisuje aktivnosti ovog Centra.

Pridobijanje ovih organizacija lanica je i osnova aktivnosti Centra. Izuzev osnovnih organizacija oni obuhvataju i Edukativno Udruženje Radnika, pokret stanovništva i individualne sindikatre. Kao popularne pokrete i volonterske organizacije oni se predstavljaju svim opštinama u Švedskoj kao i na mnogim radnim mestima. Jedan pojedinac nemože biti lan Palme Center, ali organizacije lanice zajedno imaju preko milion lanova.

Meunarodna saradnja za razvoj je usredsre ena na šest regije: Balkan, Isto na Evropa i Rusija, Latinska Amerika, Srednji Istok, Jugoisto na Azija i Južna Afrika.

Palme Center i njene organizacije lanice su obuhvatile približno 450 meunarodnih razvojnih projekata tokom jedne godine. Oni se protežu od graanske edukacije i organizacione strukture pa do projekata o ljudskim pravima i pomirenju.

Centar ima jedan ugovorni okvir sa agencijom Swedish International Development Co-operation Agency (SIDA), a koja finansira projekte za meunarodni razvoj organizacija lanica. Većina projekata se sprovodi neposredno od strane organizacija lanica koje zajedno sa svojim lokalnim partnerima na terenu su odgovorne za planiranje, iniciranje kao i procenjivanje projekata. Ovo pomaže da se stvore veoma snažne lokalne veze. Centar sprovodi relativno malo projekata meunarodnog razvoja u sebi, isključujući one sa Balkana.

Centar takođe administrira fond International Solidarity Fund (I-Fund) koji je radni pokret za meunarodnu solidarnost i razvojnu saradnju. Sva nagomilana sredstva iz I-Fund ekskluzivno se upotrebljavaju za podržavanje rada na razvoju sindikata i politika. Centar je smešten sa centralom u Stokholmu.

Syri i Vizionit

NVO "Syri i Vizionit"

Organizacija "Syri i Vizionit" je zvanično registrovana kao lokalna NVO u Septembru mesecu 2001 godine, iako je počela funkcionisati ranije i to od 1999 kao Organizacija Bazirana na Zajednici (CBO) u opštini Peć, radeći na koordiniranju i objavljuvanju revije za mlade na Kosovu a uz finansijsku pomoć od USAID-a. Od samog začeća NVO "Syri i Vizionit" je postigla profesionalnost u implementiranju projekata jednog šireg spektra

različitih projekata. Dokazujući sebe kao pravog aktera civilnog društva na Kosovu.

Tokom poslednjih godina NVO "Syri i Vizionit" je razvila mnoštvo partnerstava sa širim spektrom lokalnih i meunarodnih organizacija, opština kao i drugih faktora širok Kosova i Balkana kao: USAID, IREX, DRC, CARE International, OSCE, the Olof Palme, Swiss Labour Assistance i dr.

Cilj i vrednosti:

NVO "Syri i Vizionit" uglavnom ima za cilj promovisanje lokalne demokratije i učestvovanje građana na Kosovu a posebno u regionu Peć. U stalnim nastojanjima da implementira demokratsku praksu NVO "Syri i Vizionit" posebnu ulogu daje značaj promovisanja dobrom upravljanju, odgovornosti, transparentnosti, učestvovanju u raznim sferama civilnog društva.

U praksi, kakav god bio projekt da je implementiran od strane NVO-a "Syri i Vizionit" zahteva održavaju u vezu između opštinskih zvaničnika i samih aktera civilnog društva na individualnom ili institucionalnom nivou.

Programski objektivi:

Od samog početka NVO "Syri i Vizionit" je artikulisala svoj rad oko specifičnih objektiva kao:

- Razvoj pripreme i dostavljanja informacija verodostojnih i proverenih kod građana,
- Promovisanje javne svesti vezano za hitne socijalne probleme kod širokog masa a posredstvom delovanja koja podižu nivo svesti;
- Oprimanje građana sa dovoljno zastupanja/zaštite kao i sposobnosti za lobiranje te eksplicitnog rada i umrežavanja i to na način da se praktikuju njihova elementarna prava kako bi mogli biti izazov vladinim institucijama.

Od 2003, organizacija je jedan od službenih partnera Web Portala One World za Jugoistočnu Evropu.

A od 2004, NVO "Syri i Vizionit" je postala aktivni član Programa Kosovske Inicijative (KIP).

Organizacija učestvuje na aktivan način i u drugim inicijativama umrežavanja na osnovi projekata kao što je mreža Pro Peace Platform koja je na Kosovu lansirana u ešem lokalnih organizacija u 2005 godini, Koaliciji za Pristup Parlamentu, Koaliciji "Demokratija na Delu", Mreža za Sigurnost, kao i Koalicija za Saradnju između Civilnog Društva

8 10:58AM

I .
Izrada
strategije

dokumentima za tretiranje manjina i za afirmativniji pristup prema ovoj zajednici.

1.1 Šta je ova strategija

Strategija delovanja za srpsku zajednicu u orahova koj opštini je dokumenat koji teži da predstavi celokupnu problematiku srpske zajednice u orahova koj opštini. Ona sadrži potrebe i zahteve ove zajednice u sredinama gde živi na itavoj teritoriji Opštine, obuhvataju i njihove životne probleme, zahteve zajednice i samih zona u kojima žive, a i postavlja dalju orijentaciju rada ove zajednice za sledeće tri godine.

Jedan ovakav dokumenat je vrlo dobra osnova za opština, donatore i zajednicu u budućnosti. U tom dokumentu su predstavljene sve problematike, podeljene po raznim sektorima, pružena su moguća rešenja i napravljen je jedan pobliži proračun koštanja akcije delovanja u ovoj zajednici. Na ovakav način strategija sa injava jedan akcioni plan konkretnih aktivnosti, prožet potrebama opštine i same zajednice.

Strategiju je izradila NVO "Syri i Vizionit" iz Peć i u saradnji sa zajednicom, predstavnicima sela i lokaliteta kao i opština i opštinskim zvaničnicima za zajednice. Projekat je finansiran od strane The Olof Palme Center-a.

Projekat je jedan pilot-projekat koji teži da mobilizuje i osposobi srpsku zajednicu pomažu i im tako u boljem zastupanju/zalaganju da bi bili u esnici u pozitivnoj izmeni njihovih života kao i u samoodlučivanju i nastavak je ovakvih strategija koje su ranije izrađene u opština Peć, Istok i Klin. Projektima koje predviđa ova strategija zamišljena je promena uslova života srpske zajednice, koja je u poslednjih deset godina u pojedinim lokalitetima živila neobuhvatena politikom i društvenim razvojem orahova ke opštine kao i bez mnogo komuniciranja sa većinskom albanskim zajednicom.

1.2 Osnova izrade strategije

Strategija delovanja za srpsku zajednicu je u skladu sa opštinskim dokumentima, opštinskim strategijama za povratak i integraciju i sa posvećenošću Skupštine Opštine Orahovac za delovanje sa srpskom zajednicom.

Strategija je u skladu sa orijentacijom kosovskog društva i institucija za izgradnju jednog podjednakog društva, da bi se podržao proces povratka i integracije. Dokumenat je takođe u skladu sa ostalim međunarodnim

Pošto je ova strategija izrađena u saradnji između opštine, srpske zajednice i ostalih bitnih učesnika u ovom procesu, ovaj dokument će biti na usluzi opštini da ga koristi po svojoj potrebi ili da ga pretvoriti u radni dokument koji će služiti opštini za naredni period, ili da ga predstave donatorima koji budu zainteresovani da pomognu ovoj zajednici.

1.3 Put koji je sleđen za izradu strategije

Strategija je izrađena posle sedmomesečnog rada NVO "Syri i Vizionit" zajedno sa srpskom zajednicom, predstavnicima naseljenih mesta sa ovom zajednicom, aktivistima i NVO zajednicama u opštini Orahovac.

Najpre je "Syri i Vizionit" posetila zajednicu na svim lokalitetima gde ona živi i prikupili su podatke o životu i stanju ove zajednice, da bi imali jedan bolji pregled stanja. U nedostatku prethodnih istraživanja, u prvoj fazi je napravljeno istraživanje da bi se video najpre stanje u šiframa kao i konkretne inženjeringe. Istraživanje je obavljeno u glavnim lokalitetima gde živi srpska zajednica i ono je fokusirano na ključne teme da bi se video pravo stanje porodica i kuća iz redova ove zajednice.

Posle toga u svim većim sredinama opštine Orahovac su formirane fokus grupe sa pripadnicima zajednice kao i formirana je jedna struktura ljudi na terenu sa kojima je "Syri i Vizionit" radila i kontaktirala tokom itavog vremena izrade projekta. Fokus grupe su u početku stvorene u naselju Gornji Orahovac i potom i u selu Velika Hoća. Sa ovim fokus grupama su održani sastanci u svakom selu i naselju, gde se diskutovalo o temama sedam određenih problematika. Bilo je sedam sektora prema kojima se i diskutovalo i tražila su se rešenja: Imovinska i stambena pitanja; neformalna naselja; edukacija i mladi; zapošljavanje i privredni razvoj; zdravstvo i socijalna pitanja; sigurnost, manjinska prava i predstavljanje; kultura, mediji i informisanje; ženska prava. Sastanci su održavani u svakoj sredini, naselju i selu. Na ovim sastancima su uzeti prvi zahtevi, koji se injavaju prvu osnovu za izradu akcionog plana. Održano je na desetine grupnih sastanaka, individualnih kao i u manjim grupama sa predstvincima ove zajednice.

Da bi se što bolje osposobili članovi zajednice da na najbolji način umeju izneti svoje zahteve, kao i puteve predstavljanja i dalje zastupanje/zalaganje, za predstavnike

zajednice tri puta su održani treninzi iz različitih oblasti od strane stručnjaka i to; za advokaciju (zastupanje/zalaganje) i lobiranje, za izradu nacrta strategije i za izradu projekt predloga.

Na prvom treningu (tokom meseca maja 2011 godine) oni su osposobljavani da bi identifikovali probleme u zajednici gde žive i da iznai načine advokacije do realizacije njihovih projekata. Na drugom treningu održanom takođe u istom mesecu te godine predstavnici srpske zajednice su osposobljavani za izradu projekat-predloga. Treći trening za nacrt strategije je održan u narednom tj. Junu mesecu sa predstavnicima zajednice i dogovoren je da oni sami sačinjene dokumente koji će biti deo te strategije.

Posle ovoga su održani zajednički sastanci sa predstavnicima grupa sela Velika Hoća i naselja Gornji Orahovac, takozvani sastanci "zajednički savet zajednice" sa kojima je radiće se deo po deo ove strategije. Na ovim sastancima uzeli su učešće i opštinski predstavnici opštinske Kancelarije za Zajednice, kao i iz podkancelarija koje se nalaze u selu Velika Hoća i naselju Gornji Orahovac.

Strategija u završnoj formi je zasnovana na svom prikupljenom materijalu sa održanih sastanaka sa zajednicom, kao i svih uzetih u obzir zahteva koje je iznala svaka od ovih lokacija ponaosob. Nacrt strategije je napravila NVO "Syri i Vizionit", ali pre nego se predala na štampanje ona je data na uvid i za diskusiju predstvincima zajednice iz svakog lokaliteta ove opštine.

1.4 Učestnici u procesu izrade nacrta strategije

Projekat za nacrt strategije delovanja u srpskoj zajednici je predvodjen od strane NVO "Syri i Vizionit" iz Peći. Ovaj projekat je finansiran od The Olof Palme Center.

Strategija u ovakovom obliku je plod zajedničkog rada tokom godine između NVO-a "Syri i Vizionit" i ostalih učesnika, zajednice, organizacija zajednice i orahovačke opštine. Zajednica je bila uključena na aktivan i kreativan način tokom celog vremena izrade projekta. Svaki lokalitet je imao svoju fokus grupu, grupe od 7-10 osoba, koje su na nekim održanim sastancima dale svoje sugestije kao i ideje. Da bi bili aktivniji učešće u predstavnici svakog od ovih lokaliteta su počinjali određene treninge za nacrt projekata kao i za advokaciju (zastupanje/zalaganje). Sakupljene sugestije od predstavnika zajednice su obuhvatene u nacrtu strategije, koje su u takvoj formi ponovo analizirane i dopunjavane sa sugestijama i predlozima zajednice.

Opština Orahovac je učestvovala ovo vreme bila deo ovog posla, pošto su oni uzeli učešće u celom ovom procesu, počevši od prve informacije koja je uzeta od opštine, pa preko sastanaka na terenu, treninga, pa sve do pisanja završne forme dokumenta.

1.4.1 Uključenost zajednice u izradi nacrta strategije

Zajednica je bila uključena na kreativan i aktivan način tokom celog vremena projekta na nekoliko načina:

- Zajednica je direktno uključena na izradu nacrta strategije tokom održanih sastanaka po lokalitetima. U svakom lokalitetu na koji je prisustvovao određeni broj stanovnika je održano nekoliko sastanaka.
- Predstavnici zajednice su uzeli učešće i na takozvanim sastancima "zajednickog saveta zajednice" koji su održani u Orahovac gde se govorilo o problemima po određenim sektorima.
- Tokom izrade nacrta strategije sastali su se predstavnici zajednice okupljenih u fokus grupu sela, nevladinih organizacija i drugih grupacija koji predstavljaju zajednicu.

1.4.2 Uključenost opštine prilikom izrade nacrta strategije

Od samog početka sproveđenja projekta postojali su kontakti. Gradonačelnik opštine je bio upoznat sa projektom i o predviđenom procesu izrade strategije i on se zauzeo da će odrediti određena lica za saradnju i dalju

pomo tokom celog procesa. Posle toga saradnja je uglavnom išla preko Kancelarije za Zajednice kao i podkancelarija u Velikoj Ho i i Gornjem naselju u Orahovcu. Ova saradnja je mnogo znaila za NVO "Syri i vizionit" dobijaju i tako i na znanju iz iskustva dosadašnjeg rada opštine koji je do sada imala sa ovom zajednicom.

Sem što je pomogla u svojoj savetodavnoj ulozi, opština je bila sudionik u većini aktivnosti koje su se realizovale tokom procesa sprovedbe projekta, zatim i na sastancima "zajedni kog saveta zajednice" i u pregledanju završnog nacrta.

Strategija u formi nacrta pri štampanja je predata opštini, predsedniku opštine, Kancelariji za Zajednice kako bi dali svoje sugestije, a da bi se popunila i dopunila ne im ova završna forma.

1.5 Trenutno stanje

1.5.1 Prostiranje srpske zajednice u orahova koj opštini

Srpska zajednica pre rata je živela, moglo bi se reći, u svakom delu grada i u skoro svim selima. U nekim selima opštine Orahovac ova zajednica je sa injavala većinu stanovništva kao na primer u selu Velika Hoča i u većem broju i u selu Zoriće ili u Gornje naselje u Orahovcu, dok su u ostalim selima živeli pomešani sa ostalim zajednicama kao što je slučaj sa Velikom Krušom, Crncem, Belom Crkvom i drugim. I pored toga što je jedan veći deo ove zajednice živeo u gradu, većinatih ljudi i dan danas poseduje plodna poljoprivredna zemljišta visokog kvaliteta u okolnim selima opštine Orahovac i ova zajednica važi ovde za veoma vrednu i radinu a posebno u poljoprivredi i vinogradarstvu. Tokom poslednjeg rata izuzev sela Velika Hoča kao i delimično u samom Orahovcu, svi drugi su pobegli sa Kosova raselivši se odavde u Crnu Goru i Srbiju, ili su privremeno smešteni na severu Kosova. Povratak se sprovedio individualno ali i u organizovanoj formi a zapravo je od 2009 godine i nastavljen dalje i tokom 2011 godine, a uglavnom je usredsređen na mesta gde je ova zajednica imala većinu stanovništva kao što je to Velika Hoča i Gornji Orahovac, gde je bezbednost bila na visokom nivou. Izgradnja kuća je sprovedena i u selu Zoriće, ali tamo se zajednica još uvek nije vratila.

Do sada je izgrađeno ili opravljeno preko 60 kuća u Orahovcu, Velikoj Hoči i u selu Zoriće u opštini Orahovac. Jedan značajniji deo ovih kuća i pored svega ostaje neuseljen.

Dok na Kosovu još uvek nema zvanih nih brojki popisanog stanovništva, trenutno je na raspolaganju nekoliko različitih brojki iz različitih izvora. U ovom dokumentu za upotrebu i potrebe predstavljanja stanja su korištene približne brojke dobivane od opštine i od UNHCR-a, kao i brojke koje je tokom rada na terenu izvukla sama organizacija "Syri i Vizionit".

1.5.2 Stanje u kom živi srpska zajednica

Ova zajednica živi u raznim lokacijama grada, u urbanom delu a tako e i u onim ruralnim zonama. Politika zbivanja su u inila da oni izgube predratna radna mesta koja su imali u administraciji, policiji i sudstvu, dok privatizacija fabrika je ostavila radnike bez mogunosti povratka na njihova radna mesta. Sada dobar deo njih je nezaposlen i primaju uglavnom socijalna davanja ili ona penzijska primanja. U poslednje vreme se primeju razne inicijative za obradu plodnih površina koje poseduju prilagovavaju i se tako postoje em stanju ogromne opštine nezaposlenosti u opštini. U poljoprivrednom sektoru oni su od strane raznih domaćih i inostranih donatora pomognuti sa poljoprivrednom mehanizacijom kao i sa stonom fondom, dok su naravno nasledili i ogromne posede plodnih vinograda. Sto se ti e infrastrukture ova zajednica je pre rata bila favorizovana državnim ulaganjima, tako da uglavnom imaju asfaltirane puteve, školske objekte, ambulante, domove kulture i dr. Ku e i stambeni objekti u ovim selima su ratom porušeni i ekaku izgradnju sa programima za povratak.

Što se pak ti e organizovanja života zajednice ovde postoje dve strukture vlasti, i to ova kosovska i ona iz Srbije. Tako postojao kosovska administracija a i ona iz Srbije, isto to je i u strukture zdravstva, obrazovanja, i td. Mnogo puta je ista struktura ljudi bila deo obe sistema finansiranja kao i raspodele odgovornosti. Tokom poslednjih godina ove strukture su ponekada ja ale, a ponekada slabile, ali su uvek bile prisutne. Zajednica je profitirala od obe vlastodavne strukture u njim dohoci, projektima i drugom, iako nisu izvršavali svoje obaveze ni prema jednima a ni prema drugima. Zajednica ve 10 godina ne plaća porez na imovinu, ne plaća struju, vodu, kao ni ostale dadžbine. Samo tokom jeseni 2009 godin, pripadnici ove zajednice su počeli potpisivati ugovore sa Kosovskom Elektro-Korporacijom kojima se obavezuju da u daljem periodu plaćaju potrošenu električnu energiju. Društveno organizovanje zajednice je na niskom nivou. Jedan dobar deo zajednice zbog nepostojanja iskustva, a i zbog nepoznavanja okolnosti i promena koje su se izdešavale poslednjih godina na Kosovu, su ostali van uključivanja u bilo kakve društvene tokove opštine. Politici razlozi su uvek imali uticaja na uključivanje ove zajednice u društveni život

i nastavljaju i dalje da imaju svoj uticaj. Od strane opštinskih struktura a i iz centralnih vlasti je bilo uvek poziva zajednici da se uključi u politički proces Kosova i opštine Orahovac. Međutim, u dijalog i integracija zajednice ostaju stalni zahtev na kojima treba više raditi kosovsko društvo. Poslednjih godina u okviru same zajednice postoji uvažavanje i pristup u ovom smeru.

1.6 Istraživanje obavljenog od strane "Syri i Vizionit" o stanju ove zajednice u opštini Orahovac

NVO "Syri i Vizionit" tokom maja i juna meseca 2011 godine je napravila istraživanje o stanju srpske zajednice u Orahovu koj opštini. Na osnovu intervjuja koje su uradili istraživači i iz NVO "Syri i Vizionit" prikupljene su informacije o stanju porodica ove zajednice kao i o stanju njihovih stambenih objekata. Istraživanje je obavljeno na dve lokacije naseljene pripadnicima srpske zajednice: Gornji Orahovac i Velika Hoča. U ovim mestima je ispitano preko 30 porodica a što predstavlja više od jedne petine ukupnog stanovništva zajednice od kojih su istraživači uzeli opštine podatke od njih i to iz više posebnih tematika. Intervjuirana lica su odgovarala na pitanja o broju ljudi u porodici, o starosnoj dobi i njihovom polu, ekonomskom stanju i zaposlenju, o licnim primanjima, imovini, stvarima kao i imovini. Tako su u upitnicima o stanju njihovih stambenih kuća/objekata tokom intervjuisanja je bilo i pitanja o veličini njihovog životnog prostora, vremenu i uslovima gradnje, opremljenosti kuća/nog inventara, i drugo. Ovo intervistiranje je dalo pun pregled stanja i uslova u kojima živi ova zajednica, ovako podrobnog pregleda sada nije sa inila prije nijedna institucija, sa injavajući tako prave podatke o zajednici i uslovima u kojima žive. Istraživanje ima jednu manjkavost vezanu za brojku stanovnika, jer intervjuirana lica su dala nerealno trenutno stanje u njihovim porodicama, jer su tu obuhvatili i ljudi iz porodica koji trenutno žive van Kosova.

1.6.1 Stanje porodica

U ovih desetini opštinskih lokacija je urađeno preko 30 intervjuja sa građanima koji ovdje žive. Rezultati su pokazali da od ispitanih porodica proizlazi da prose na porodicu ima približno 5.03 ljudi u porodici, preko 50 % ljudi iz intervjuisanih porodica su u uzrast između 24 i 64 godine životne dobi. Što se tiče nivoa obrazovanja, istraživanje stavljaju na videlo da 54 % stanovništva ima samo osnovno obrazovanje, dok 10 posto je iz

visokog obrazovanja.

Na teme oko zaposlenosti proizilazi da je 27 posto zaposleno, 1 posto je samozaposleno, dok je 72 intervjuisanih u starosnoj dobi od 18 pa do 64 godine zapravo bez posla.

U porodi nim prihodima 68 posto dolazi od plata, 32 posto od socijalne pomo i, a takore i ak ni jedan posto ne stiže iz dijaspore.

Od izjašnjenih mese nih prihoda u porodici proizilazi da 77 posto ima primanja od preko 200 eura, dok nekih 10 posto kaže da su im mese na primanja ispod 100 eura. Na pitanje o posedovanju motornih vozila, od intervjuisanih 43 posto njih je izjavilo da ne poseduje nikakvo vozilo.

1.6.2 Stanje stambenih objekata

Što se ti e uslova stanovanja, intervjuisanje pokazuju da 83 posto ku a na ovim dvema lokacijama nisu imale ošt enja, dok je 10 posto ovašnjih ku a imalo oše enja i to pete kategorije.

Ve ina ovih ku a (54 posto) su jednospratnice, dok od intervjuisanih 73 posto ku a su dobrog gra evinskog kvaliteta. Što se ti e iskorištenosti 93 posto familija imaju samo po jednog lana, dok po veli ini prostora jedna tre ina ima 100 ili više kvadratnih metara stambenog prostora.

Što se pak ti e gra evinskih dozvola, svi ispitanici su se izjasnili potvrđno o posedovanju gra evinske dozvole. Što se ti e komunalnih usluga pristup je ograni en za familija ove zajednice. Oni u 100-tnoj meri koriste drva za ogrev. Intervjuisanje je tako e pokazalo da 67 posto imaju pristupa fiksnoj telefonskoj mreži dok njih 47 posto koristi fiksnu telefoniju. Oko 70 posto je povezano na gradsku vodovodnu mrežu dok su svi priklju eni na kanalizaciji. U ovoj zajednici nekih 7 posto koristi ilegalne deponije za otklanjanje sme a. No za razliku od usluga, njihov odaziv na obaveze je veoma mali; 40 % intervjuisanih osoba je izjavilo da ne pla a porez na imovinu.

1.7 Pristup javnim sluzbama

Zavisno od lokaliteta gde žive pripadnici srpske zajednice oni imaju pristup javnim službama kosovskoh institucija, ali i onim službama Vlade srbije koje deluje na Kosovu. Na nekoliko mesta oni imaju pristup javnim službama obe vlastodavne uprave.

Oni poха aju nastavu u posebnim školama za srbe u Orahovcu i u selu Velika Ho a. Škola u Orahovcu je otvorena od 2001 godine gde je za tu svrhu obuhva en jedan objekat društvenog vlasništva, a koji služi za osnovno a i srednje obrazovanje. U Velikoj Ho i i u Orahovcu ima po jedna osnovna škola. Ove dve škole su finansirane i od Vlade Srbije a istovremeno i od Vlade Kosova.

Zdravstvene usluge tako e srpska zajednica poseduje organizovane trenutno od obe vlade. Ima dva zdravstvena objekta a koja su ambulante u Orahovcu i Ho i, ali po potrebi prva pomo se dobija i u Bolnici Orahovca.

Što se ti e socijalnog zbrinjavanja, pripadnici ove manjinske zajednice uživaju iste uslove i prava kao i svi ostali gra ani Kosova. Vezano za zaposlenost u opštinskim institucijama kao i onim državnim, ova zajednica ima jedan ve i broj zaposlenih koji iznosi oko 50 osoba koje su zaposlene u kosovskim institucijama, ali zato postoji ogroman broj zaposlenih u paralelnim strukturama srpske vlasti na Kosovu.

Sa aspekta politi kog predstavljanja, srbi zbog neizlaska na lokalne izbore nemaju odbornike u Skupštini Opštine Orahovac, ali su predstavljeni kroz neke komitete u Skupštini. U kosovskoj skupštini je rezervisano 20 mesta za manjinske zajednice na Kosovu - a gde deset mesta pripada srbima.

Problemi stanovanja, imovine i neformalnih naselja ne predstavljaju problem za ovu zajednicu. Naselja uglavnom imaju razvijenu strukturu u pore enju sa ostalim selima. Pitanje sigurnosti predstavlja vec prevazi en problem za pripadnike ove zajednice bilo gde da žive u opštini Orahovac. Pripadnici ove zajednice imaju slobodno kretanje i bez ikakvih smetnji i sl izražavaju svoju etni ku ili versku pripadnost.

Ova zajednica ima jedan lokalni radio u Orahovcu, dok inofrmiše se uglavnom iz beogradskih medija. O njihovim problematikama se dosta pisalo i u medijima na albanskem jeziku, i to na jedan pristupa an i afirmativan na in u ovim poslednjim godinama.

1.9 Sprove enje strategije

Ovaj dokument se adresira svima institucijama, organizacijama i onima koji su zainteresovani da rade sa srpskom zajednicom u orahova koj opštini. Mada, u prvom redu ova strategija je razena da bi bila na usluzi opštini i zajednici, za potrebe planiranja, kontaktiranja sa ovom zajednicom kao i da bi bio na raspolaganju donatorima.

Strategija izrazena u ovakvoj formi pruža jedan pregled stanja na terenu, zahteve zajednice i daje sugestije za projekte i moguće smerove razvoja i investiranja u sljedećem trogodišnjem periodu. Ona može korsititi opštinskim službenicima na sastancima sa donatorima gde mogu sagledati mesta na kojim se mogu uključiti da bi pomogli opštini i zajednici.

Sa odredjivanjem zahteva / projekata Strategija daje jedan prbližan proračun kostoa impliciranja, tako da predstavlja jedan veoma pouzdan i dobar pokazatelj potreba budžetskih implikacija za samu opštinu ili donatore, na na in da oni tako imaju priliku da odmere svoje mogunosti angažovanja za ovu zajednicu.

Ovo je jedan dokumenat koji je na raspolaganje posebno za samu zajednicu i njene predstavnike, bilo da su u pitanju političke institucije, ili civilno društvo gde bi se iskrostitlo za projekte i razvoj zajednice. Ona će biti vrlo značajan dokumenat koji predstavlja celokupno stanje njihove zajednice, mogući nosti i perspektive.

1.8 Pristup

Strategija pristupa zajednici na afirmativan na in. Cilj ove strategije jeste da pozitivno afirmiše delovanje u odnosu sa zajednicom, u podudarnosti sa evropskom orijentacijom delovanja sa manjinskim zajednicama i u koordinisanju sa politikama Kosovske Vlade i uporedno sa manjinskim zajednicama na Kosovu.

Sa formalne strane, problematici zajednice strategija je pristupila na dva na ina: uopštenim pristupom, kao i posebnim pristupom po posebnim lokacijama. Prvi pristup tiče se porblema i zahteva koji se ti u uopšteno zajednice bilo gde da živi unutar opštine Orahovac. U ovom delu je reč o takvoj tematici koja se ne vezuje za lokacije već za zajedničke potrebe itave zajednice. Tu spadaju zahtevi upotrebe srpskog jezika, informisanja, političkog predstavljanja, procesa povratka i integracije i dr, od cega bi dobila sva zajednica u bilo kojoj lokaciji, obuhvatajući tu i one najmanje sredine u kojima žive i po nekoliko porodica.

Strategija se oslanja na debate sa zajednicom orijentišući se na sedam glavnih tema koje su smatrane kao najbitnije po njih :

- 1 Kućna i imovinska pitanja, neformalna naselja
- 2 Edukacija i omladina
- 3 Zapošljavanje i privredni razvoj
- 4 Zdravstvo i socijalna pitanja
- 5 Sigurnost, prava manjina i njihovo predstavljanje
- 6 Kultura, mediji i informisanje
- 7 Prava žena

Pristup raznim lokalitetima tako se i posebnih projekata, najčešće su to projekti infrastrukture, poljoprivrede, privrednog razvoja i ostalog.

U ovom delu tokom izrade strategije zajedno sa zajednicom, NVO "Syri i Vizionit" je pokušala da napravi približni proračun kostoa budžetskog impliciranja u posebne projekte.

Na ovaj način ovi zahtevi zajednice su dobili formu mini projekata, u kojima su prema jednom zajedničkom modelu određeni neki zahtevi kao približni kosti izračunatih cena, objektiva i ciljeva, dobitnika i dr. Ovi podaci su smatrani kao prvi pregled koji bi bio predstavljen opštini i donatorima da bi se odmerili mogući finansijski angažmani.

1.10 Poteško e u realizovanju ove strategije

Autori ove strategije shvataju da svi predlozi kao i sugestije koje proizlaze iz ovog dokumenta ne mogu se odmah ispuniti, kao ni u jednom kratkom vremenskom periodu. Oni ostaju kao stalna orijentacija za institucije i društvo za jedno srednjoro no ili dugoro no vreme. Ali neki od zahteva po sektorima i neki projekti se razlikuju na kojima se treba hitno intrvensati. Prioritet u ovom aspektu predstavlja potreba integrisanja zajednice, podsticaj me u komšijskog dijaloga, zapošljavanja, aktiviranja mlađih, oživljavanja života u selima gde je realizovan proces povratka, onda pove anje povratnika u urbanim delovima kao i u o uvanju imovine. Ovo zahteva hitniju intervenciju, dok i ostali važni sektori imaju potrebu za delovanje i to što je pre mogu e.

Autori strategije su svesni toga da e postojati poteško e koje e uticati na realizovanje ove strategije. Glavna poteško a u ovim slu ajevima jeste nepostojanje finansijskih sredstava za ispunjavanje životnih potreba ove zajednice. Srpska zajednica na lokacijama gde živi ima potrebu za velike izmene kako na na inu življenja a tako i po pitanju me ususedskih odnosa. Realne finansijske mogu nosti centralnih ili onih opštinskih institucija, budžeta i kosovskog društva, su veoma ograni ene, dok zahtevi i potrebe su velike te dolaze od strane svih zajednica i kategorija. Tako e se zna da broj donatora, gde ulaze fondovi kao i me unarodnih organizacija koje deluju na Kosovu i orahova koj opštini je smanjen, dakle i mogucnost podrške projekata za zajednice je sad smanjena.

Jedna druga poteško a poti e iz same zajednice, na in njihovog organizovanja, politi ke upadice i nepostojanje želje da se uklju e u društveni i politi ki život opštine. Zbog nedostatka zastupništva u lokalnoj upravi zajednica prekida veze sa opštinom, institucijama i donatorima i to veoma uti e na sprovo enje ove strategije kojom se predvi a saradnja svih faktora. Problema može biti i zbog ekonomsko-socijalnog stanja u zajednici, nedostatak razvoja, podele i politi ki uticaj kao i nedostatak kulturne elite koja bi predvodila zajednicu da identifikuje svoje potrebe i puteve rešavanja. Zajednica nije dovoljno organizovana, nema konkurenčije u takmi enju mišljenja, politi kih ideja ili projekata. Civilni sektor jeste prisutan ali nije još dovoljno formulisan.

Potesko e na ovom aspektu predstavlja i sama injenica da pripadnici zajednice koji su živeli u malim zajednicama a ne prelaze broj od po nekoliko porodica u jednom selu su uglavnom živeli rasuti po razli itim lokacijama daleko jedni od drugih, pa se zato oni posle rata nisu vra ali a što je smanjilo broj lokacija na kojima žive pripadnici ove zajednice. Na ovaj na in komuniciranja i protivdelovanja mogu nost zajedni kog delovanja je veoma mala. U ve ini ovih porodica uglavnom žive samo stariji i veoma mali broj je mlađih ljudi. Što se pak ti e projekata za zaposljavanje dodaje se i fakat da na Kosovu a i u orahova koj opštini nezaposlenost je veoma velika, i mogucnosti otvaranja višeg broja radnih mesta su veoma male, tako da to otežava obuhvatanje pripadnika i ove zajednice u projekte za zapošljavanje.

Poslednja poteško a koju treba pomenuti jeste to da strategija nije obavezna u smislu da nema nekog odgovrnog organa koji bi morao sprovesti ovaj dokumenat. Po ovom pitanju institucije kao i donatori odlu uju na koji na in i koliko e da ispune preporuke koje proizlaze iz ovog dokumenta. "Syri Vizionit" ohrabruje institucije da ispune zahteve onoliko koliko mogu a koje direktno proizilaze iz ovog dokumenta.

III.
Inicijative
i preporuke

2.1 Uvod

Strategija pristupa zajednici na dva načina: uopštenim pristupom kao i prema posebnim lokacijama.

Prvi pristup se takođe zahteva i problematika koje se ti u zajednice uopšte i to bilo gde da živi u opštini Orahovac. U ovom delu je reč o onim tematikama koje se ne vezuju za lokacije već za zajedničke potrebe celog stanovništva. Tu se podrazumevaju zahtevi upotrebe srpskog jezika, informisanja, politike predstavljanja, procesa povratka i integracije kao i ostalog odnoga profitira svojim stanovništvom na svakoj lokaciji, obuhvatajući takođe i najmanje sredine u kojima žive i samo po nekoliko tih porodica.

Strategija je ustanovljena uz održane debate sa zajednicom koje su bile usredsređene na sedam glavnih polja a koja se smatraju kao najbitnija po samu zajednicu. U ovom slučaju to su:

1. Imovinska pitanja, stanovanje kao i neformalna naselja
2. Obrazovanje i omladina
3. Zapošljavanje kao i privredni razvoj
4. Zdravstvo i Socijalna pitanja
5. Sigurnost, manjinska prava kao i njihovo predstavljanje
6. Kultura, mediji i informisanje
7. Ženska prava

U stvari, u većini slučajeva problemi sa kojima se suočava srpska zajednica su opšti, oni su potpuno isti kao i kod svih drugih zajednica. Sa sledećim problematikom se u većini slučajeva suočava i sama venetska albanska zajednica, kao što su pitanja zapošljavanja, privrednog razvoja, poljoprivrede, ne baš povoljne zdravstvene usluge, pitanja socijalne pomoći i i dosta toga ostalog.

Ali ima i posebnih problematika po srpsku zajednicu, kao što su recimo pitanja slobode kretanja, učešće u odlučivanju i političko predstavljanje, zatim pitanja privrednog preduzetništva u smislu tržišta, takođe kultura i informisanje, stanarska prava i korištenje imovine i još niz drugih pitanja.

Bazirajući se na sastanke sa zajednicom i na njihovim primedbama koje su uložili sami predstavnici zajednice, nekim od ovih sektora je pridato vrlo malo pažnje u ovoj strategiji, orijentisano na neke druge sektore za koje se smatra da bi bili mnogo više korisni za zajednicu.

2.2 Imovinska pitanja, stanovanja kao i neformalna naselja

Opis stanja: Srpska zajednica u opštini Orahovac uglavnom živi u dve zone; u naselju Gornji Orahovac kao i u selu Velika Hoća. Zadržavanje stanovništva posle rata se desilo na ove dve lokacije a gde pripadnici srpske zajednice uglavnom sa injavaju neku većinu i gde je povratak i zajedničko delovanje unutar zajednice bilo lakše ostvarljivo pa je tu ova populacija ostala tokom a i posle rata na Kosovu. U drugim selima gde su živeli, nije se desio proces povratka i ako je bilo izgradnje kuća i drugih objekata.

Kao deo procesa povratka tokom protekle tri godine u okviru projekata za povratak Mercy Corps, ICMC i drugi, te potom i projekat RRK 2 koji je finansiran od Ministarstva za Zajednice i Povratak kao i od vezne kancelarije Evropske Komisije, a koji je implementiran od strane Danskog Saveta za Izbeglice i Srbije i Vizionit, na ovim lokacijama opštine Orahovac je izgrađeno 22, te restaurirano još 4 kuće. U selu Žočićevo 2009 godini, Ministarstvo za Povratak i Zajednice je izgradilo 36 kuća i otkivao se kolektivni povratak, međutim nijedan od planiranih povratnika se nije vratio. Osim ovih neuseljenih, jedan broj tih kuća je iznet na prodaju i pored toga što su one izgrađene da stumulišu proces povratka. Zajednica uglavnom isti je problem nekoliko nezakonito prodati imanja i kuće, a što veoma utiče na smanjenje broja stanovnika u ovoj opštini. Sa ovom izgradnjom je završena obnova većine kuća koje su postojale i pre rata na ovim lokacijama. Još preko desetina drugih sela ima jedan broj od po desetine neizgrađenih kuća a koje ostaju da se izgrade u budućem u funkciji održivog povratka i pored toga što je broj organizacija koje se bave povratkom sada veoma mali.

U urbanom delu grada Orahovca stanje je specifično. Pošto još uvek nema neke studije o stanju stambenih objekata u vlasništvu srba u samom gradskom delu Orahovca, pa se zato još uvek ne zna kakvo je zapravo realno stanje u ovom sektoru. KPA ipak ima neke podatke za stanje imovine u orahovačkoj opštini a što su uglavnom stanovi i druge imovine, od kojih je većina srpsko vlasništvo. Zahteve u ovoj agenciji, po podacima od meseca Septembra 2011, su dostavili vlasnici 609 imovina, od toga ova agencija je rešila 278 slučaja. Od predstavljenih slučajeva i od onih koje je podstakla KPA, u Orahovcu je

stavljen pod administracijom KPA 78 vlasništava, a pod kirjom je tako e izdat jedan deo tih poseda posredstvom iste agencije tj KPA.

U opštini Orahovac kuće za povratnike su izgrađene samo u Gornjem Naselju kao i u Velikoj Hoći i pošto se smatralo da je povratak teže te i u drugim selima. A u urbanoj zoni Orahovca pojavljuje se problem kolektivnog stanovanja što je uglavnom imovina srba tada već i deo nje je bio uzurpiran i korišten bez dozvole. Ovi stanovi su zapušteni i raspadaju se, dok je jedan dio tih novih korisnika nastavio i dalje da ih koristi bez ikakvog prava i odbija da ih oslobodi. Kosovska Imovinska Agencija radi na njihovom menadžiranju i trenutno ona je jedini odgovorni organ za stambeno-imovinska pitanja na Kosovu, ali njihov kapacitet, da pokriju ovako velik broj stanova i drže ih sve pod kontrolom, je veoma mali.

Za razliku od urbanih zona, imovinsko pitanje kuća i drugih vlasništava u ruralnim zonama predstavlja manji problem, pošto je tamo imovina već bolje određena. Ali u ovim sredinama javlja se problem realizacije prava na korištenje ove ili ne imovine. Stanovnici nekih sela imaju problema oko korištenja imovine i godišnjeg zemljišnog prihoda, vinograda i šuma, jer im ih obrađuju, beru i odnose njihovi susedi koji bez ikakve nadoknade koriste ta njihova imanja. U nekoliko slučajeva je pomenut i problem uništavanja vinograda i šuma u privatom vlasništvu pripadnicima ove zajednice.

U smislu statusa naseljenih lokacija sa srpskom zajednicom u opštini Orahovac, zone koje su obuhvateće ovom strategijom su formalne zone i neformalna naselja ovde ne predstavljaju neki aktuelni problem ove zajednice.

Problema je bilo i kod opremanja građana kosovskom dokumentacijom, a koja je neko duže vreme bila odbijana, ali u poslednje vreme ima jedan veoma veliki broj zainteresovanih koji se opremaju i ovim dokumentima.

Postoje e incijative:

Ve ina donatora je radilo na izgradnji ku a i drugih pomo nih objekata u korist zajednice. Posle rata je ovde izgra eno oko 62 ku e. Organizacije i institucije koje su radile na izgradnji tih ku a su: Ministarstvo za Zajednice i Povratak, vezna kancelarija Evropske Komisije, Danski Savet za Izbeglice, Mercy Corps, ICMC, i drugi. Kao posledica toga, jedan ve i deo ovog stanovništva je rešio problem pitanja stanovanja na ovim lokacijama.

Momentalno, tokom 2011 godine izgra uje se negde još oko 12 ku a za srpsku zajednicu u ovoj opštini, uglavnom od strane Kosovske Vlade koja pokriva ono što je preostalo od projekta RRK 2.

Kosovska Imovinska Agencija je agencija koja se bavi pitanjem imovine i rešava probleme imovine sa mandatom za zahteve koji poti u iz ratnih dešavanja 1999 godine vezano za nepokretnu privatnu imovinu koja obuhvata poljoprivredna i komercijalna vlasništva. KPA prima i registruje specifi ne zahteve nepokretne privatne imovine, zatim sprovodi završne zakonske odluke kao i radi na administriranju napuštene imovine.

Orahovac je izradio idejni urbanisti ki i razvojni Plan, dok e u nastavku biti odra eni i detaljniji ure iva ki planovi za ceo grad a time e se razjasnit i direktno delovanje rada za svako naselje i istovremeno na direktan na in e se izvršiti verifikacija bližih potreba stanovništva za legalizaciju ku a kao i budu a nadogradnja.

Preporuke za dalje delovanje:

- *Da se nastavi sa proširenjem procesa povratka i na ostalim selima gde je živila srpska zajednica u opštini Orahovac.*
- *Da se osnaži KPA i da bude aktivnija u zaštiti i menadžiranju vlasništava*
- *Kosovska policija tako e treba da pomogne realizovanje mandata ove agencije vezano za srpsku imovinu.*
- *Da se traže i drugi donatori kako bi se nastavilo sa obnovom ku a.*
- *Da postoji nadgledanje opštine prilikom procesa kupo-prodaje imovine na taj na in da ne bi dolazilo do zloupotrebe i falsifikovanja od strane raznih manipulanata, prilikom kupo-prodaje poseda a šta stvara probleme zajednici.*
- *Da se podrži i pomogne gra anstvo oko opremanja kosovskom dokumentacijom.*

2.3 Obrazovanje i omladina

Opis stanja: U Orahovcu postoji osnovno i srednje obrazovanje na srpskom jeziku. Tu poха a nastavu oko 30 dece iz ove zajednice, što zna i u enici iz sela Velika Ho a. Nastava se odvija jedino na srpskom jeziku a po planu i programu Republike Srbije, dok predava i li ne dohotke dobijaju od srbjanske a istovremeno i od kosovske vlade. Škole ovde imaju dovoljno profesionalnog kadra a srednja škola u Orahovcu je po profesionalnom profilu gimnazija i tu nastavu poха a 10 u enika. Sem ove osmogodišnje škole postoji i u selu Velika Ho a gde nastavu poха a oko 30 u enika. Jedan ve i deo u enika srednjoškolskog uzrasta nastavu prati van ove opštine; u Severnoj Mitrovici, po Srbiji i td.

Školovanje u ostalim lokacijama gde živi srpska zajednica zbog strukture stanovništva predstavlja specifi nost u ovim sredinama. U selima i u samom gradu Orahovcu u ovoj fazi nema povratka i do nekog budu eg realizovanja ve eg i održivijeg povratka pitanje obrazovanja se ne javlja kao najprioritetnije pitanje.

Što se ti e predškolskog obrazovanja za u enike iz srpske zajednice u Orahovcu postoji jedan de ji vrti koji se naziva "Naša radost" sa 15 djece te predškolsko obrazovanje koje poха a 5 u enika, dok u selu Velika Ho a predškolsko odelenje ine samo 4 u enika. Na visokom obrazovanju, studenti ove zajednice nastavu poха aju na Univerzitetu u Mitrovici koji radi po planu i programu Republike Srbije, ili po drugim univerzitetima u Srbiji. Njih momentalno ima od nekih 40 pa do 50 studenata.

Na Univerzitetu u Prizrenu sada ima nekoliko smerova na bosanskom jeziku, ali do sada na ovim smerovima nije upisan nijedan ovdašnji Srbin i ako ima dovoljno mesta i za njih. Autori ove strategije su mišljenja da u bliskoj budunosti multietni ke škole trebaju da budu težnja društva kao i postoje ih obrazovnih institucija u ovoj opštini.

Stanje mlađih u ovoj zajednici zavisi od uslova i okolnosti u kojima je živila ova zajednica u poslednjih deset godina. U Orahovcu i Velikoj Ho i ima više mlađih nego u nekim drugim lokacijama u Metohiji, no i pored svega toga njihov broj i nije tako velik. Jedan ve i deo njih ne nalazi perspektivu na Kosovu i uglavnom odlaze za Srbiju ili pak u zapadne zemlje. Politi ki i društveni život koji se odvija u

srpskoj zajednici je takav da im ne pruža baš neke veće mogu nosti uključujući tih mladih. Oni su vrlo malo uključeni u politički život, dok politički subjekti koji deluju unutar zajednice nemaju svoje omladinske ogranake u okviru postojećih partija.

U Orahovcu postoji jedan omladinski centar koji je izgrađen 2003 godine od Schuler Helfen Leben a koji je opremljen internet vezom i drugim povoljnim uslovima za zabavu mladih, igranje - stoni tenis, ima plivačke kurseve i dosta toga drugog. A nedaleko odatle postoji i jedan park za decu i mlađe a koji se i danas finansira od ove nemačke organizacije. U Orahovcu takođe postoji i jedan omladinski radio koji funkcioniše kao nevladina organizacija, naravno ima i raznih neformalnih grupa koje sprovode aktivnosti za dobrobit njihove zajednice. U Velikoj Hoće i su razne organizacije organizovale raznovrsne projekte kojima su aktivirale omladinu, a gde je jedno vreme bio otvoren još jedan omladinski centar od NVO-a Promocom iz Prnjavora, i sl. te.

Postojeće inicijative:

Postojeće škole pružaju uslove za početak nastave na srpskom jeziku za učenike sa ovih dve lokacija; i to u Orahovcu i Velikoj Hoće. Nastavni kadaš je dobro plaćen; kako od kosovske tako i od srpske vlade.

U 2003 godini UNMIK je donacijom od Vlade Japana obezbedio školski autobus a koji je redovno saobraćao prevoze i decu tokom školske godine, dok se za autobus i njegove troškove brinula opštinska Direkcija za Obrazovanje.

U Orahovcu funkcioniše i omladinski centar koji je izgrađen 2003 godine od Schuler Helfen Leben a koji je opremljen kako bi mogao biti korišten od mladih za njihove aktivnosti, ima internet centar sa nekoliko kompjutera, brojne druge mogu nosti za korištenje sportske sale, igranje stonog tenisa, i sl. Mogunost za aktiviranje jednog sličnog centra ima i u Velikoj Hoće i sa dovoljnim ambijentom za kurseve i zabavu mladih a koji je stvoren i finansiran od UNDP-a. U prošlosti su razne organizacije kao što je Promocom iz Prnjavora svoje aktivnosti sprovodili sa mlađima u ova dva centra na ovim lokacijama, ali kasnije nije bilo dovoljno fondova i stala je ideja za aktiviranje i centra u Velikoj Hoće.

Kod mladih ima sportskih aktivnosti, uglavnom fudbala, pošto se redovno tokom godine organizuju turniri u malom fudbalu. U Hoće i ima i jedna ekipa koja je registrovana i uglavnom sa imenom srba a naziva se "Rudnici" a koja učestvuje u takmičarskim igrama u ligi Kosova.

Kod mladih srpske zajednice ima jedna struktura omladinskih organizacija koja je uz pomoć nekoliko donatora realizovala nekoliko projekata koji su pozitivno uticali na život mladih iz ove zajednice.

Preporuke za dalje delovanje:

- Da se podrži formiranje multietničkih škola.
- Da se konačno promeni namena postojećeg objekta ili izgradi nova škola za srpsku zajednicu u Orahovcu.
- Da se ohrabri učešće mladih u politici.
- Da budu uključeni mlađi u kulturne i sportske aktivnosti.
- Da se podrži realizacija projekata za organizovanje i jačanje mladih, po evropski od omladinskih organizacija, preko sportskih klubova i ostalog.
- Da se održavaju sportske i kulturne aktivnosti između srpske omladine i ostalih zajedница, kroz turnire u fudbalu, omladinske večeri, umetničke izložbe i ostalo.

2.4 Zapošljavanje i ekonomski razvoj

Opis stanja: Srpska populacija koja trenutno živi u opštini Orahovac sa injava jednu manju zajednicu u okviru opšteg stanovništva ove opštine. Po podacima iz popisa stanovništva na Kosovu tokom 2011 godine za opštinu Orahovac ima oko 50 hiljada registrovanih stanovnika, od kojih su samo oko 400 žitelja u Orahovcu, iako je srpska zajednica prije rata imala jedan veoma veliki broj žitelja i to od nekoliko hiljada stanovnika. Broj onih zaposlenih nije baš veliki, posebno ako se uporedi sa brojem iz većinske zajednice, kao i sa svim u regionu koji se suočavaju sa problemom velike nezaposlenosti i gde jedan veliki broj stanovništva živi u vrlo teškim uslovima kao i u siromaštvu. Oni su finansirani od Vlade Srbije a jedan deo njih dobiva platu i iz budžeta Vlade Kosova. Po podacima koje je prikupila "Syri i Vizionit" o stanju na terenu proizilazi da je zaposlen jedan broj od preko 50 ljudi iz srpske zajednice, a koji dobiva plate iz budžeta Vlade Kosova za opštinu Orahovac (15 zaposlenih je u administraciji, 22 u obrazovanju, 11 u zdravstvu, 2 u policiji...itd). Zaposlenih i sa platom na budžetu Vlade Srbije je trenutno tako da jedan broj od nekoliko desetina građana. Ovi finansijski prihodi pozitivno utiču na poboljšanje ekonomskog stanja u zajednici.

Zaposleni u državnom sektoru dosta vremena bivaju plaćeni od vlada Kosova i Srbije, iako je ova praksa povremeno bila prekidana i ponovo nastavljana, a ponovo sada su urađeni i novi ugovori od Vlade Kosova sa radnicima iz obrazovanja i zdravstva.

U okviru zajednice ima i poneki preduzetnik privatnog biznisa, no njihov biznis se uglavnom ograničava unutar lokacije i same njihove zajednice a što je nekih 20 manjih zanatskih preduzetnika.

Veći deo iz sprske zajednice u prošlosti, tj. pre rata, je bilo uglavnom zaposlen u državnom sektoru i živeli su od tih dohotaka u fabrikama koje su tada funkcionalne u Orahovcu i Hoćevu. Dodatne dohotke uzimali su od prinosa zemlje i ostale imovine koja se uglavnom prostire na plodnim prostranstvima sa solidno uređenom mrežom kanala za navodnjavanje, a najznačajnija privredna grana su im bili vinogradarstvo i podrumi za tradicionalnu održivost ovdašnje populacije. Od proizvoda a vina postoji 100 proizvoda a i porodičnih podruma vina, dok su samo 5 od toga registrovani. Njihova orijentacija u

budućnosti ostaje poljoprivreda i vinogradarstvo. U proteklim godinama je bilo dosta projekata kako bi se pomogao razvoj poljoprivrede i stočarstva, kao i pomoći tehničkoj opremi za rad te i u neophodnom stacioniranju fondu.

Neke od ovih vrsta pomoći su ostvarene u korist zajednice u određenim selima, ali u nekim slučajevima je bilo i lično profitiranje. Za buduće menadžiranje ovim zajednicama dobrima koja su poklonjena ili ostvarena od same zajednice se preporučuje stvaranje zadruga ili neke zajedničke forme ujedinjavanja farmera a što bi bilo veoma neophodno, i to zajednica vidi kao dobro mogućnost da bi se izbegle buduće zloupotrebe i da bi unapredili privredni razvoj.

Postojeće inicijative:

Jedan broj od preko 50 pripadnika iz ove zajednice već je zaposlen u raznim institucijama i obezbeđuju prihod za održavanje jednog veoma velikog broja familija koje žive u ovoj opštini. Ovo predstavlja jednu osnovu za poboljšanje materijalnog stanja za pripadnike ove zajednice.

Kosovska policija (KP) kao i Kosovske Sigurnosne Snage (FSK) stalno iznose poziv za pripadnike ove zajednice da se uposle u ovim institucijama, a misli se da u budućnosti treba imati i pripadnika iz zajednice u fokusu koji konkurišu tamo i ako za sada pripadnici ove zajednice odbijaju ovo.

Razne organizacije kao i institucije su povremeno pomagale stanovništvo ovih sel po pitanju poljoprivrede i tome slično. Porodice koje su bile uključene u ovim programima povratka u okviru projekta su dobitnici i grantova za ekonomski razvoj kao i raznih poljoprivrednih sredstava.

Za sve žitelje srpske zajednice Vlade Srbije obezbeđuju se seme a što je tako da jedna vrsta pomoći i u poljoprivredi. Dok je Vlada Kosova od 2010 godine pomagala vinogradare iz ove opštine da prevaziđe nepovoljniju sezonu za proizvodnju vina. U 2011 godini je Ministarstvo Poljoprivrede zajedno sa opštinom pružilo pomoći od po 1 000 eura po hektaru za 19 poljoprivrednika iz srpske zajednice koji su ispunili predviđene uslove.

Zajednica ima imovinu od približno 100 hektara, od kojih se momentalno iskorištava samo oko 20 hektara.

Od stranih donatora USAID, KAAD, ICMC, IOM su raspodeljivali kako u Gornjem Orahovcu a tako i u Hoćevu mnogo sredstava i opreme kao što su: traktori, prikolice, motorne testere za seču drva, mašine za prženje i mlevenje kafe i

dr. Nekoliko porodica je pomognuto da otvori podrume za proizvodnju vina i rakije.

Razne doma e kao i inostrane organizacije su poklonile i po nekoliko grla krava kao i ostale sitne stoke.

Nezavisno od toga kako su menadžirana ta sredstva, da li ih je koristilo itavo stanovništvo ili samo neka manja grupa, ali i nezavisno od toga da li su farmeri zadržali krave ili ih odmah preprodali, ova podrška je stvorila jedan potencijal za održiv razvoj poljoprivrede u ovoj zajednici.

Deo razvoja ovih lokacija su i desetine projekata sprovedenih od strane opštine Orahovac, gde ulaze putevi, kanalizacije i drugo. Ure eno je nekoliko puteva u naseljima sa ovom zajednicom kao i druge razne asistencije. Ove godine opština je u svojim kapitalnim planovima obuhvatila i opravku puta za selo Velika Ho a ali i put kao i zaštitu zida u Gornjem Naselju.

Predlozi za dalje delovanje:

- *Institucije koje se finansiraju iz Kosovskog budžeta da u svojim redovima uposle pripadnike i ove zajednice.*
- *Da se ohrabre mladi srbi na zapošljavanje u kosovskim institucijama.*
- *Posebno treba zapošljavati pripadnike ove zajednice prilikom realizacije projekata koji se ti u ove zajednice.*
- *Da se podrže projekti za farme i mini biznise od kojih bi se izdržavali pripadnici ove zajednice.*
- *Da se podrži otvaranje zemljoradni kih zadruga ili ujedinjenje farmera u zonama gde živi ova zajednica.*
- *Da se podrži razvoj poljoprivrede po selima*
- *Da se zaustavi dalje uništavanje srpskih vinograda u zonama gde oni momentalno ne žive*

2.5 Zdravstvo i socijalna pitanja

Opis stanja: Pripadnici srpske zajednice poseduju zdravstvene usluge u najbližim ambulantama u mestima gde žive, dok u Orahovcu oni imaju zajedni ke usluge sa ve inskim stanovništvom. Za ostale slu ajeve usluga sekundarne medicine, oni esto preferiraju obra anje za pomo u Mitrova koj Bolnici.

Gornje Naselje u Orahovcu i Velika Ho a imaju svoje ambulante u kojima su zaposlena 3 lekara, dva lekara opšte prakse, jedan stomatolog, 6 medicinskih tehnika i jedan voza . Dok za bolni ke usluge oni koriste gradsku bolnicu. Opština im održava vozila, obezbe uje gorivo, li ne dohotke i sve ostale troškove koji se ti u zdravstva.

Što se pak ti e socijalnih usluga treba uzeti u obzir da kosovsko društvo ne nudi mnogo u socijalnoj politici. Mali je broj onih koji dobijaju ovu pomoc a isklju ivo iz razloga što su kriterijumi vrlo oštiri i malo je njih koji mogu da ih ispune. Isto je i srpska vlada poslednjih dve godine poja ala kriterijume tako da je ve i broj ovih korisnika izgubio mogu nost profitiranja.

U mesecu Oktobru 2011, Centar za Socijalni Rad u Orahovcu je evidentirao oko 19 porodica iz srpske zajednice. Postoji i jedan ve i broj korisnika socijalne pomo i od Vlade Srbije a iji iznos je mnogo ve i od ovoga koji pružaju kosovske institucije, ali je njihov broj nepoznat. Otprilike 500 penzionera srpske zajednice dobija penzije od Vlade Kosova u ovoj opštini, dok pola njih dobija tako e i penzije od srpske vlade.

Postoje e inicijative:

Doma e kao i one inostrane institucije tokom zadnjih deset godina su realizovale na desetine infrastrukturnih projekata za poboljšanje životnih uslova obuhvataju i izgradnju ulica, vodovodne i kanalizacione mreže kao i druge stvari u mestima gde živi srpska zajednica, pa je to zna ajno uticalo na poboljšanje kvaliteta života i u ovim sredinama.

Ima dve ambulanti koje pružaju primarne zdravstvene usluge a finansiraju se od Srbije i Kosova. U zdravstvenim centrima u Orahovcu i V. Ho i postoji jedna ekipa od deset zaposlenih lekara kao i drugog medicinskog osoblja.

Postoji minimalna socijalna pomo za 19

najsiromašnijih porodica koje ispunjavaju odreene uslove zakona za dobijanje tih socijalnih davanja. Tako e ima i socijalne pomoći koja stiže iz srbijanskih institucija a broj tih korisnika nije poznat.

Preporuke za dalje delovanje:

- Da se pove a broj lekarskih vizita u sredinama gde živi ova zajednica.
- Da se podrže projekti NVO-a iz manjinskih zajednica koje se ti u zdravlja.
- Da se podrže kategorije ljudi sa odre enim potrebama, starija lica i onih samci.
- Da se napravi dogovor sa zajednicom oko menadžiranja i otklanjanja sme a iz Gornjeg Naselja u Orahovcu kao i u Velikoj Ho i.

2.6 Sigurnost, prava manjinskih zajednica kao i njihovo predstavljanje

Opis stanja :

Dvanaest godina od završetka rata na Kosovu, srpska zajednica u opštini Orahovac je povratkom koncentrisana uglavnom na onim lokacijama gde je i pre bila većinska koncentracija tog stanovništva. Povratak je realizovan i u selu Velika Hoća, gde je i vredan jedan veoma mali broj stanovnika, dok je u urbanoj zoni samog grada Orahovca koncentrisan jedan broj pripadnika srpske zajednice i to u Gornjem Naselju. U po etku su ove dve lokacije bile uvane iz sigurnosnih razloga, zaštititi eni iza stalnih punktova KFOR-a zbog sigurnosnih mera zato što su u prvim godinama posle rata rane još uvek bile sveže. U tim prvih posleratnih godinama je zabeleženo nekoliko međuetničkih incidenta, uključujući i tu i događanja iz marta 2004 godine, kada su se dešavala razaranja po celom Kosovu. No u zadnjim godinama međuetnički incidenti ili su se retko događali ili ih uopšte nije ni bilo. Pripadnici srpske zajednice se sada slobodno kreću, izlaze i odrađuju svoje administrativne poslove kao i kupo-prodajne usluge po Orahovcu i to bez ikakve pratnje Policije ili KFOR-a, i prodaju svoje proizvode njihovim klijentima albancima. Ni na ulazima u sela više nema potrebe za punktovima a koji su sad već skroz uklonjeni. Ovako dobra atmosfera kao i veliki angažman vlasti opštine Orahovac te svakako i Vlade Kosova su učinili da u poslednje dve godine imamo što manje incidenta a tako i pravih povratnika u samim gradovima i selima, a koji su dobro primljeni od svojih suseda, a to je nešto što je bilo pre nekoliko godina takođe nemoguće.

Dok je napravljen napredak na poljima sigurnosti i slobodnog kretanja u poslednjih pet godina, na aspektu političkih predstavljanja bilo je i povratak unazad. Srbi iz Orahova ke opštine nemaju nijednog svoga predstavnika u Skupštini Opštine. U jednom mandatu nakon izbora 2004 godine u Skupštini Opštine od 31 delegata bio je samo jedan srpski predstavnik iz političkih subjekta "Povratak". U sljedećima kada su srbi odbili da učestvuju na izborima, njihove predstavnike imenovao bi predstavnik UNMIK-a u dogovoru sa opštinskim vlastima i zajednicom.

Na izborima održavanim poslednjih nekoliko godina srpski politički subjekti nisu uzeli učešće a na opštinskom glasanju i oni su ostali

bez predstavnika u Skupštini. Ra una se da bi kapacitet njihovih bira a mogao dati jednog ili dvojicu opštinskih delegata glasanih od potencijalnih glasa a koji su povratnici. Angažman opštinskih vlasti i kontakt sa predstavnicima srpske zajednice uz podršku me unoardne zajednice na Kosovu su stvorili jednu povoljniju klimu komuniciranja, koja može poslužiti kao uticaj na srpsku zajednicu da se odazove na slede e izbore. Na lokalnim izborima 2010 godine je bilo nekoliko politi kih subjekata akreditovanih za izbore i odaziv glasa a je bio dobar i u ovoj opštini, ali ne i dovoljan da se obezbedi i neki predstavnik.

Što se pakti e tretiranja srpske zajednice u orahova koj opštini bilo da je re o predstavljanju, u procesu povratka, integraciji ili obnovi ku a, uvek su me unardone vlasti kao i lokalna uprava prednost davale ovoj zajednici u odnosu na ostale manjinske zajednice kao što su npr. romi i egip ani, a što se dešavalо zbog politi kog procesa na Kosovu. Interesovanje me unarodnog faktora za ovu zajednicu je bilo znatno veliko i zbog rata koji se dogodio pre kao i zbog stalnih garancija koje je trebalo da se daju kosovskim srbima, za njihovu sigurnost, za povratak, integraciju i ostalo. Osim toga zajednica ima jednu veoma jaku podršku od Vlade Srbije koja pruža jednu veliku koli inu plata i drugih prihoda za ove stanovnike. Što se ti e izgradnje ku a koje su zapaljene tokom rata, srbi su dobili da im se izgradi preko 62 ku e i realizovan je povratak, dok je za Rome i Egip ane izgradjeno je samo 5 ku a a nije bilo organizovanog povrata.

Postoje e inicijative:

Srpski jezik se koristi prilikom školovanja, u školama ove zajednice se radi po planu i programu koji je izradilo Ministarstvo za Obrazovanje Srbije.

Srpski jezik je tako e kao službeni jezik u lokalnim institucijama. Na ovom jeziku se prevode sve odluke, pravilnici kao i sva opštinska dokumentacija. Na ovom jeziku su i natpisi na svim državnim institucijama, školama, ulicama, saobra ajnim tablama i sve drugo što se piše na javnim površinama.

Opština Orahovac je uposlila jedan veoma mali broj pripadnika ove zajednice u državnom sektorу na konto kosovskog budžeta. Do sada je zaposleno samo 50 osoba.

Što se ti e o uvanja vrednosti nasle a, Vlada Kosova je izradila jedan nacrt-zakona a koji ima za cilj posebnu zaštitu i o uvanje kulturnog nasle a u Velikoj Ho i. Parlament Kosova je na prvom slušanju koje je bilo tokom meseca Avgusta 2011 godine

usvojio ovaj nacrt-zakona. Ali je ovaj zakon osporen od Opštine Orahovac i organizacija civilnog društva u Orahovcu. Do kraja 2011 godine on treba da bude i na drugom slušanju u Parlamentu kako bi bio izglasан i stupio na snagu.

U visokoobrazovnom sistemu Kosova postoji mogu nost upisa studenata iz ove zajednice na Univerzitetu u Prizrenu gde se održava nastava na bosanskom jeziku u nekoliko smerova.

Predstavljanje manjina u Parlamentu Kosova je predvi eno i Ustavom Kosova. Po kosovskom ustavu u Paralmentu Kosova 100 delegata se bira glasovima bira a dok ostalih 20 je predvi eno za manjine, a od toga pripada 10 mesta srpskoj zajednici. U opštini srbi imaju jednog predstavnika koji je šef opštinske Kancelarije za Zajednice kao i jedan broj pripadnika te zajednice zaposlenih i u drugim opštinskim organima, dok ti pripadnici tako e u estvju i u raznim skupštinskom komitetima kao onaj za politiku i finansije, a što je klju ni komitet za izradu opštinskih politika Skupštine, dok su ostali obuhva eni u ostalim komitetima. Skupština ima dva komiteta koji su predvi eni za tretiranje problema manjina: Komitet za Zajednice kao i Komitet za Posredovanje, gde manjine imaju ve inu lanova.

Dok u okviru opštinske uprave su dve kancelarije koje se bave pitanjima zajednica a to su: Kanclerija za Zajednice kao i Kancelarija za Povratak.

Skupština Opštine do 2009 godine je svake godine izdvajala 11 odsto iz svog godišnjeg budžeta za manjinske zajednice. Opština svake godine izra uje strategiju za povratak i usvaja je u skupštini opštine.

Preporuke za dalje delovanje:

- Da se radi na integraciji srpske zajednice
- Da se radi sa zajednicom kako bi izašla na sledeće izobre
- Da se analazira mogunost da ima rezervisanih mesta za srbe u Skupštini Opštine
- Da se podstavi na zajedničke multetničke projekte koji bi uticali na međusobne kontakte
- Da se pokrenu kampanje podizanja svesti oko funkcionalnosti doma ih institucija, zakona i lokalnih pravilnika
- Da jedan potpredsednik opštine bude iz srpske zajednice
- Da Parlament i Vlada sprovedu jednu široku debatu sa opština i civilnim društvom vezano za Zakon za Veliku Ho u taku da bi imalo jedan ostvarljiv i prihvatljiv od svih.

2.7 Kultura, mediji i informisanje

Opis stanja: Srpska zajednica u Orahova koj opštini ima svoju kulturu kao i jezik koji se znatno razlikuje od jezika većinskog albanskog stanovništva koje živi u ovoj opštini. Iz toga razloga po pitanju kulture i informisanja ova zajednica ima svoje posebne potrebe koje neraskidivo povezuju ovu zajednicu sa svojom maticom, zemljom - Srbijom. Tako što se ti e informisanja oni se uglavnom informišu preko srpskih medija iji je centar u Beogradu.

U Orahovcu već pet godina postoji jedan lokalni radio na srpskom jeziku a to je Radio Fokus, koji je registrovan kao lokalna NVO, no zbog prekida finansiranja već dve godine je prekinuto i njegovo emitovanje programa. U 2011 godini je NVO "Syri i Vizionit" iz Peći posredstvom projekta finansiranog od The Olof Palme Center pomogla i omogućila ponovno otvaranje ove radio stanice pokrivši finansijski njen licenciranje i opravke predajnika. Budući da je ova stanica bila deo jedne srpske medijske mreže na Kosovu, ova radio stanica donosi i potrebne informacije iz drugih sredina i opština srpske zajednice na Kosovu i donekle stvara neki zajednički prostor međusobne komunikacije srba na Kosovu. Tako e i Radio-KFOR ima informativni program i na srpskom jeziku.

No što se ti e televizija, stanovnici opštine Orahovac srpske zajednice su povezani sa jednom satelitskom mrežom koja im prenosi programe glavnih srpskih televizijskih stanica a koji se prati posredstvom satelitskih antena. Ovi kanali pružaju dovoljno informativnog i zabavnog, kulturnog i drugog programa za zajednicu. Ali ova zajednica ima najviše potrebe za više vesti koje se ti u životu srba na Kosovu i u Orahovcu a kojih ima veoma malo u centralnim medijima Srbije. Srpska zajednica u Orahovcu nema nikakvog štampanog medija. Dnevne novine dolaze iz Srbije, a za kosovsku štampu imaju veoma malo interesovanja.

Što se ti e kulture u opštini Orahovac, tu ima nekoliko objekata koji imaju značajne kulturno-istorijske vrednosti. Sa uvana je nekoliko crkava, posebno u Velikoj Hoće i a što predstavlja jedan veoma važan centar kulturnog nasleđa a gde je nekad postojao jedan veliki broj crkava, a trenutno ih je 13 crkava, zajedno sa još ostalih 5 u drugim selima. U prvim poratnim godinama one su bile pod zaštitom i stalnim nadzorom.

me unarodnih snaga kao veoma važni kulturni objekti za srpsku zajednicu ali i važnost za kulturno nasle e Kosova, a sada ništa ne predstavlja opasnost za njih.

Vlada Kosova je izradila jedan poseban zakon za selo Velika Ho a a koji pruža zaštitu kulturnom nasle u na ovoj lokaciji a koji je u fazi razmatranja u Parlamentu a gde je Avgusta meseca bilo i prvo slušanje.

U okviru zajednice trenutno postoji samo jedno kulturno-umetni ko udruženje pod imenom "Božidar Mici " a koje se bavi o uvanjem kulturnog nasle a iz sfere narodnog folklora a ovo udruženje je jedno od retkih na Kosovu i veoma je aktivno. Pre je zarad o uvanja narodne kulturne baštine i same zabave postojalo više kulturno umetni kih društava i folklornih grupa a koje sada ve i ne postoje više. Ovaj KUD odigrava ulogu jedinog koordinatora kulturnog života. Ovo je jedan organ koji motiviše mlade da u e i da održavaju i dalje ovo nasle e a koje obuhvata pesme, igre, narodnu nošnju i druge tradicionalne elemente ovdašnjih srba. Sve dok u Orahovcu postoji jedna valjana struktura i prostor, tako e i u Velikoj Ho i ima jedan ve i kulturni centar a u kom se mogu održavati mnoge i raznovrsne kulturne aktivnosti, a tu su smeštene opreme za mnoge druge usluge, dok drugi deo ostaje neiskorišten zbog nedostatka aktivnosti. U prošlosti je bilo i u drugim selima ovakvih manjih kulturnih centara.

Postoje e inicijative :

Radio Fokus je jedan lokalni radio koji nakon aktiviziranja može odigrati jednu važnu informativnu ulogu za srpsku zajednicu u ovoj opštini i povezivanja sa drugim radio stanicama posredstvom mreže i drugih lokalnih srpskih radio stanica koje deluju na Kosovu, prosle uju i tako kod gra ana informacije posredstvom vesti o svim bitnim dešavanjima u ovoj opštini kao i obezbe ivati informacije iz drugih opština koje nedostaju slušaocima Orahovca.

Na javnom servisu Kosova - RTK se emituju Vesti od 15 minuta svakoga dana na srpskom jeziku, dok se u ve ernjim satima prenose polu asovne vesti Glasa Amerike tako e na ovom jeziku. Ova televizija tako e isto prenosi jednom nedeljno jednosatni magazin na srpskom jeziku koji je nazvan "Nedeljni kolaž". Ove emisije koliko toliko služe informisanju i doprinose o uvanju srpske kulture. Program na srpskom jeziku prenosi i inofrmacije o životu ove zajednice kao i o razvoju dešavanja u ovoj zajednici, zatim zna ajne doga aje kao i razvoje i tako stvara jedan most povezivanja me u kosovskim srbima.

Jedan projekt Radio Fokus-a je finansijski

podržan i od "Syri i Vizionit" i realizovan tokom 2011 godine u kom je u jednoj seriji od sedam emisija posredstvom kojih je je srpskoj zajednici pruženo informacija o stanju i o opštini Orahovac kao i dati podaci o ovim sedam sektora u svakoj emisiji po jedan, a to su: Imovinska pitanja, stanovanje kao i neformalna naselja, Obrazovanje i omladina, Zapošljavanje kao i privredni razvoj, Zdravstvo i Socijalna pitanja, Sigurnost, manjinska prava kao i njihovo predstavljanje, Kultura, mediji i informisanje i Ženska prava.

Ima nekoliko omladinskih centara i domova kulture i po ostalim selima a koji se mogu aktivirati raznim aktivnostima u slu aju da do e do povratka i na ovim lokacijama.

Preporuke i dalje delovanje:

- *Da se i dalje podržava funkcionalisanje kulturno-umetnickog društva ili nekog drugog kulturnog organa koji bi se bavio o uvanjem folklora srba.*
- *Da se izna e forma za razvojnu podršku lokalnim medijima, Radio Fokus ili nekom drugom radiju koji je u službi zajednice*
- *Da se izdvoji budžet za o uvanje spomenika kulturne baštine ove zajednice*
- *Da se obezbedi potrebna zaštita verskom nasle u u selu Velika Ho a*
- *Da se finansira izgradnja doma kulture po selima*
- *Da se promovišu programi za o uvanje srpske kulturne baštine u opštini Orahovac*

kurseve, održavala nekoliko seansi ru nih radova a ti eksponati su predstavljeni na izložbama i ranim sajmovima i ne samo na Kosovu nego i van njega.

2.8 Ženska prava

Opis stanja: Što se ti e pozicije žena u srpskoj zajednici, nema neke razlike i odnosu na ostale zajednice u ovoj opštini. Za razliku od svih drugih opština u Metohijina obe ove lokacije naseljene srpskim življem sada u Orahovcu, ima jedan veoma velik broj žena. Porodice iz ove zajednice uglavnom su patrijalnog vaspitanja i kao takve i funkcionišu tako što toliko i ne pridaju zna aja u eš u žene u politi kom i društvenom životu same zajednice. Politi ki subjekti iz srpske zajednice nemaju forume zena u okviru postoje ih partija a ni interesovanje žena za politiku i nije baš dovoljno. Što se pak ti e razlike u zapošljavanju izme u muškog i ženskog pola u javnom sektoru i nije neka bitna ali u mnogim nezaposlenim porodicama žene se uglavnom bave doma instvom i ku nim poslovima. U poslednjih deset godina je bilo angažmana za formiranje jednog nevladinog sektora gde bi se žene organizovale.

Ove organizacije su pokušale da ožive aktivnosti i angažmane na poslu žena iz ove zajednice i u nekoliko projekata je bilo aktivnosti u kojima je u estvovao jedan broj žena kako u Orahovcu a tako i u Velikoj Ho i.

Postojeće inicijative :

U okviru zajednice postoje dve ženske nevladine organizacije "Moderna žena" u Orahovcu kao i drugo žensko udruženje koje se zove "Efimija" iz Velike Ho e a koje su projekte uglavnom sprovodile uz partnerstva. Jedan ve i deo žena radi u državnom sektoru i gde su valjano zastupljene. Jedan drugi deo njih je zaposlen i one se uglavnom bave poslovima iz poljoprivrednog i vinogradarskog sektora. Me u njima ima spremnosti i potencijala da se bave i raznim drugim poslovima gde se mogu angažovati žene, bilo da se radi o rukotvorinama ili o projektima koji se ti u krojenja, frizerskih salona, ili bilo kakvih drugih poslova i kurseva. Do sada nije bilo nekih takvih inicijativa u kojima su one mogle biti angažovane.

U nekoliko, do sada, održanih aktivnosti sa ženama u Orahovcu se radilo o seminarima za ja anje žena podržanih od donatora i uz partnerstva, nekoliko ekskurzija i studijskih poseta. "Moderna žena" je uradila nekoliko zajedni kih projekata u partnerstvu sa organizacijom "Hareja" iz Orahovca kao i organizacijom "Ruka ruci" iz Prizrena.

Organizacija ženskog udruženja "Efimija" iz Velike Ho e je organizovala ženske frizerske

Preporuke za dalja delovanja :

- Da se stvori više prostora za uklju enje žena iz srpske zajednice u politi ki i društveni život
- Da se organizuju kursevi za žene, kursevi za kompjutere, internet i druge aktivnosti ali i kursevi za razna profesionalna osposobljavanja
- Da se stvore mogu nosti zaposljenja žena
- Da se podrže ideje organizacija žena koje se ti u samih žena
- Da se stave u pogon postoje i ekonomski kapaciteti gde bi se zaposlio odre eni broj žena

III. Intervencija u zajednici

3.1 Uvod

Ovaj deo strategije se tiče pristupa samim lokacijama, sa posebnim projektima po naseljima i selima istočne opštine. Uglavnom najčešće u ovom delu su najčešći projekti koji se tiče infrastrukture, projekti putne infrastrukture, vodovodne mreže, kanalizacionih sistema, objekata za održavanje kulture, i dr.

U ovom delu tokom izrade strategije zajedno sa zajednicom, Syri i Vizionit je pokušala i da uradi približni predlog unutar kojeg implicira budžet za posebne projekte.

Na ovaj način ovi zahtevi zajednice su dobili formu mini projekata, u kojima je po nekom zajedničkom modelu određeno nekoliko zahteva kao što je približni kosto proračunate cene, objektivi i ciljevi, korisnici, i sl. Ovi podaci su smatrani kao prvi ogled za pojavljivanje pred opština i drugim donatorima kako bi se izmerila mogućnost finansijskog angažmana.

Sprovedba ovih projekata ublažava najvidljivije probleme ove zajednice a što se zapaža na prvi pogled u mestima gde ova zajednica živi, ali ne rešava sve problematike vezane za zajednicu, tako da ovaj deo strategije treba videti samo kao dodatak drugom delu u kom su date preporuke.

Na ovoj listi projekata su obuhvateće dve ključne lokacije, naselja gde se zahtevi zajednice mogu jasno artikulisati pred donatorima.

Orahovac

Srpska zajednica je u prošlosti živela u svim delovima Orahovca. Pre rata su imali ideo na 5 odsto stanovništva Orahovca. Posle rata oni žive samo u jedan deo grada, u gornjem delu grada. Povratak se desio pojedinačno u ovom djelu grada, dok su ostali delovi grada ostali bez povratka i može se reći da više nema srba u ostalim delima Orahovca, iako su sa uvali dovoljno vlasništva. Gornji deo Orahovca predstavlja strmi dio grada sa uskim ulicama i privatnim kućama. U ovom delu živi mešovita gradske populacija, ima broj stanovnika albanske zajednice, kao i ne mali broj romana, aškalija i egipana.

Prema nezvaničnim podacima u ovom delu žive do 400 pripadnika ove zajednice. Vecina njih su nezaposleni, deo je zaposlen u javnom sektoru. Nekad dobar deo njih su radili u javnom sektoru, ali postoje i vlasnici zemljišta i vinograda koji žive od svoje održavanja svoje imovine. Postoji nekoliko inicijativa za nevladine organizacije i privtnih biznisa. Uglavnom stanje infrastrukture gde živi zajednica nije loša, postoje glavne javne službe u obrazovanju i zdravstvu, vodovod i kanalizacija

Naziv projekta: Potpuna elektrifikacija svih ulica u Gornjem delu Orahovca

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 6 mjeseci

Mesto: Orahovac - Gornji deo gde živi srpska, romska i egipanska zajednica

Budžet: 85.000 Eura

Cilj projekta: Projekat ima za cilj osvetljenje ulica, gde bi se normalno kretalo noću.

Objektivi:

- Promena starih stubova i stavlenje ploča sa foto elijama iznad svakog stuba
- Osvetljenje nezavisno od KEK s pločama (fotoefektne) koje danju proizvedu struju koja bi se koristila noću

Korisnici: Sve tri zajednice koje žive u ovom delu grada, albanske, srpske, romske i egipanske pripadnosti.
Pristup: Projekat bi se razveo osposobivši postojeće stubove, montiranje ploča, inventora i akumulatora i instaliranje diodnih sijalica.

Naziv projekta: De je obdanište

Sektor: Obrazovanje-Vaspitanje

Vremenski rok: 1 godina, po etak 2012

Mesto: Grad Orahovac

Budžet: 35.000 Eura

Cilj projekta: Cilj projekta jeste vaspitanje predškolske dece, olakšanje posao majkama koje su u radni odnos.

Objektivi:

- Izgradnja objekata od 60 metra površine
- Sakupljanje dece na jedno mesto
- Uključivanje male dece u predškolski sistem

Korisnici: Srpska zajednica koja živi u Gornjem delu Orahovca

Pristup: Najpreće se tražila advekuatna lokacija za izgradnju objekta za obdanište, onda bi se izvadila dozvolu za rad na osiguranom placu sa infrastrukturom.

Naziv Projekta: Uređivanje i isjenje ulica

Sektor: Zdravstvo, Ekologija

Vremenski rok: 3 meseca

Mesto: Gornji deo Orahovca

Budžet: 1.000 Eura

Cilj projekta: Ljepši izgled okoline, zdravnija sredina i čistiji vazduh,

Objektivi:

- Spremanje zaraznih bolesti i infekcija, tuberkuloza, žutica i stvaranje boljih uslova za život zajednice

Korisnici: Građani Gornjeg dela Orahovca

Pristup: Projekat bi se realizovao u saradnji sa komunalnim službom, i saradnjom sa građanskom. Bolje i redovnije isjenje ovog dela grada bi se realizovao sa povećanim brojem kontenjera i redovnim isjenjem.

Naziv Projekta: Likovna sekcija

Sektor: Kultura- Obrazovanje

Vremenski rok: 12 mjeseci

Mesto: Orahovac

Budžet: 4.000 Eura

Cilj projekta: Stvaranje uslova za integraciju zajednica i mladih i ovih zajednica kroz zajedni ke aktivnosti, stvaranje mogu nosti za razvoj nadarenosti kod mladih stvaralaca

Objektivi:

- Više druženja, upoznavanja, komunikacije izme u korisnika
- Razvijanje talenata kod mladih.

Korisnici: Ovim projektom omogu ili bi nova upoznavanja ove likovne sekcije, bez obzira na nacionalnu pripadnost. Samim tim ste i emo poverenja i upoznavanja od svojih vršnjaka kroz ovu radionicu

Pristup: Otvaranjem ove likovne sekcije u Orahovcu omogu ili bi jednu prostoriju tj. atelje gde e deca razviti svoje sposobnosti a posetioci svih zajednica uživati u razgledavanju decjih i odraslih umetni kih radova.

Naziv Projekta: Ure ivanje futbalskog terena

Sektor: Sport

Vremenski rok: 2-3 mjeseci

Mesto: Orahovac

Budžet: 4.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je pruženje uslova za razvijanje sporta, stvaranje prostora za aktivnosti omladine.

Objektivi:

- Popravljanje i funkcionalno stanje terena
- Stvaranje elementarnih uslova za druženje
- Organizovanje mese nih turnira

Korisnici: Korisnici su sve zajednice ovog grada koji e koristiti ovaj futbalski teren.

Pristup: Stadion za mali fudbal bi se ure ivalo kako bi se stvorili bolji uslovi za igru. Ure ivalo bi se i igralište i okolina i stvorili uslovi za bolju organizaciju sportiskih i zabavnih aktivnosti.

Naziv Projekta: Izgradnja sigurnosnog zida

Sektor: Bezbednost

Vremenski rok: 2-3 mjeseci

Mesto: Orahovac

Budžet: 7.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je izgradnja zida kroz ulicu i Gornjom Delu Orahovca

Objektivi:

- Povećanje sigurnosti za prolaznike ove ulice
- Lakše kretanje i bolje razvijanje saobraćaja
- Eliminacije rizika rušenja zida

Korisnici: Korisnici su sve zajednice ovog grada koje koriste ovu ulicu

Pristup: Projekat podrazumeva gradnju jednog zida nad glavnim ulicama koja vodi u Gornjem Deo grada Orahovca. Zid sa gornje strane ulica je u lako lošem stanju, i stala je pretenja da rušenjem rizikuje život pripadnika zajednice i prolaznika koji prolaze na ovom delu. Novim zidom bi se stvorila sigurnost prolaza kroz ulicu

Naziv projekta: Stvaranje zelenih površina za Gornji Orahovac

Sektor: Ambient/Social

Vremenski rok: 3 meseca

Mesto: Orahovac

Budžet: 3.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je da stvori uslove za starije lude, da imaju priliku i prostor gde će provesti svoje vreme. Ovo bi postigli sadnjom drveća i postavljanjem nekih klupa koje će moći da koriste za odmor i provode deo svog vremena.

Objektivi:

- Stvaranje boljih uslova za starije grupe
- Socijaliziranje penzionera u društvu
- Stvaranje boljih životnih uslova za stanovnike sela, uključujući i sve zajednice

Korisnici: Korisnici su svi stanovnici ovog područja, a posebno starije osobe koji koriste ovaj park.

Pristup: Ideja ovog projekta je da na ovom delu smešte oko 15 klupa gde će oni moći da koriste za odmor i provode deo svog vremena, takođe zahteva upostavljanje zelenileće gde će biti zasađeno oko 30 sadnica u nekim delovima ovog dela

Naziv projekta: Razvoj zajednice putem ekonomskog razvoja i samozapošljavanja

Sektor: Ekonomski razvoj

Vremenski rok: 12 meseca

Mesto: Orahovac

Budžet: 23.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je da se radi zajedno kao zajednica za ublažavanje nezaposlenosti i razvoj ovih zajednica kroz zajednički rad koji će doneti prihode porodicama, kao da stvore minimum uslova za bolji život za ove zajednice.

Objektivi:

- Stvaranje uslova za otvaranje novih radnih mesta
- Prikupljanje proizvoda i distribuiranje na prodajnim mestima
- Podrška za snabdevanje pili a i druge opreme za nesmetano funkcionisanje mini farmi.
- Trajnost za povratne porodice i pozitivan uticaj na povratak raseljenih porodica
- Razvoj održive zajednice i integracija zajednica kroz ekonomski razvoj i njihovog zapošljavanja.

Korisnici: Direktni korisnici će biti stanovnici naselja, koji će biti u mogunosti da zaposle neke lalone, dok cela zajednica mogu biti uključeni u ovu inicijativu, dodajući zaliha za piletine, ali i pronalaženje tržišta za prodaju jaja.

Pristup: U okviru ovog projekta izgradiće se mala farma pili a u Orahovcu, stvaranje fonda od živine i potrebne opreme. Na ovaj način zaposliće se ljudi iz različitih zajednica koji će biti deo mendžiranja, a proizvodi će biti prikupljeni i stavljani na prodaju za korisnike koji će kupiti proizvode iz ove farme.

Velika Ho a

Pored gornjeg dela Orahovca, Velika Ho a je drugi po veličini centar u kome živi srpska zajednica u opštini Orahovac. Iako su u prošlosti bili na desetine sela, Velikoj Ho a je jedina neurbana sredina u kome srpska zajednica je sad ostala i u kome je organizovan povratak.

Neformalno u ovom lokalitetu ima do 700 ljudi koji žive u povljenim uslovima za život. Zemlja je plodna, dok je veliki prostor prekriven vinogradima, a seljani su tradicionalno smatraju veliki proizvoda i vina. Dobar deo vinograda su oštećeni tokom poslednjih godina, ali još uvek ima mnogo koji se brine o njima. Deo stanovništva je zaposleno u javnom sektoru, ali je takođe nekolika inicijativa u privatni sektor. U prošlosti veliki deo njih su bili zaposleni u nekoliko državnih fabrika koje su funkcionalne, ali je već danas u van funkcije.

Velika Ho a je takođe značajan centar kulturnog nasleđa koji ima veliki broj crkava i baštine. Iz tog razloga, Vlada Kosova je izradio poseban zakon za Veliku Ho a, trenutno je odobren u principu od strane Skupštine Kosova, iako ga je opština Orahovac odbacio.

Naziv Projekta: Izgradnja mosta iznad korita reke Vrelu

Sektor: Poljoprivreda

Vremenski rok: 2-3 mjeseci

Mesto: Velika Ho a

Budžet: 5.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je spremanje odvodnje erozije obale reke i krešenje vode za navodnjavanje baštine i njiva.

Objektivi:

- Bolje navodnjavanje sela
- Veća produktivnost plodova i zemlje u selu
- Poboljšanje uslova za život

Korisnici: Korisnici su svi stanovnici sela Velika Ho a koji bi se bolje snabdevali vodom i uvali zemljište od erozije ali popravkom mosta poboljšalo bi se i kretanje ljudi po selu

Pristup: Projekat bi se realizovao u sklopu enjema i sužavanjem reke Vrela, gde bi posle betoniranja korita reke stvorili uslovi za navodnjavanje sela, a time se stvore mogućnosti za poboljšanje proizvodnje.

Naziv Projekta: Osnaživanje pozicije žene na selu

Sektor: Ženska prava

Vremenski rok: 6 mjeseci

Mesto: Velika Hoća

Budžet: 12.000 Eura

Cilj projekta: Cilj ovog projekta je da se stvore mugo nosi prozvodnje tradicionalne hrane, o uvanje tradicije i ekonomski razvoj

Objektivi:

- Poboljšanje stanja žena srpske zajednice kroz angažovanje u proizvod
- Stvaranje uslova za bolji život zajednice
- Stimulacije poljoprivede i zapošljavanje

Korisnici: Korisnici su žene sela Velika Hoća, cela zajednica

Pristup: Projekat predviđa stvaranje uslova za prozvodnje tradicionalne hrane, pripremanje zimnice i ostalih domaćih prozvoda, time bi se stvorili kapaciteti za proizvodnju domaće zdrave hrane, a žene bi se samozapošljavale, što stvara i uslove za po etak proizvodnje.

Naziv projekta: Izgradnja zabavnih parkova za decu

Sektor: Social/ Obrazovanje i omladina

Vremenski rok: 5 mjeseca

Mesto: Velika Hoća

Budžet: 5.000 euro

Cilj projekta: Cilj projekta je da poboljša uslove u srpskoj zajednici, da im pomogne vratnicima da se integrišu u kosovsko društvo, više mogu nositi za mlade jude, uglavnom dece malog uzrasta. S tim zabavnim parkom stvoriti će se odgovarajući prostor za zabavu i rekreatiju, i institucije će imati na raspolaganju ugao za potrebe korištenja od strane školske dece, odnosno predškolske ustanove.

Objektivi:

- Pomoći održivom reintegraciju za decu srpske zajednice
- Socializacija vratne dece sa domaćinima na opštini Orahovac
- Stvaranje boljih uslova za decu kroz izgradnju mini parka za decu svih zajednica
- Podrška održivom povratku srpske zajednice kroz stvaranje uslova za decu i omladinu srba, romi, egipčana i albanaca

Korisnici: Korisnici su svi meštani, a posebno deca koja koriste ovaj park.

Pristup: U saradnji sa institucijama odredit će se lokacija za uređenje baštene igrama, koja će biti korištena od dece svih zajednica bez obzira, i gde deca mogu da se druže i upoznaju jedni druge.

Naziv projekta: Obuka za žene

Sektor: Ženska prava

Vremenski rok: 3 mjeseca

Mesto: Velika Ho a

Budžet: 3.000 Eura

Cilj projekta: Doma a radinost u enja starih zanata da bi žene mogle da zarade za svoju porodicu, da nau e bilo koje kurseve šivenje, tkajne pletenje i drugo.

Objektivi:

- Edukovati i osamostaliti žene
- Stvarati povoljne uslove života novih porodica

Korisnici: Žene iz Velike Ho e

Pristup: Posredstvom ovog projekta žene e imatiju priliku da se druže, razmene iskustva, podele i steknu nova saznanja. A kasnim radom i prodajom svojih proizvoda obezbediti prihode za svoju porodicu.

Naziv projekta: Zamena elektri ne mreže u Velikoj Ho i

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 6 mjeseci

Budžet: 36.000 eura

Cilj projekta: Projekat teži izgradnji stabilne elektri ne mreže u selu Velika Ho a kroz zamenu desetina elektri ni stubova i oslabelih žica za prenos elektri ne energije.

Objektivi:

- Poboljšanje i snabdevanja sela elektri nim energije
- Zamena elektricne mreže i starih bandera
- Eliminisanje estih kvarova i prekidu u snadbevanju elekti ne energije

Korisnici: Korisnici ovog projekta su pripadnici srpske zajednice koji žive u Velikoj Ho i njih oko 700

Pristup: Ovim projektom se predviđa zamena desetina bandera i žica izmedu njih jer pri svakom nevremenu ima kvarova i prekid struje, pucanje žica ugrožava se bezbednost stanovnicima ovog sela.

I V.
Budžet

Budžet

Nr.	Opis	Br	Trajanje	Cena	Total EUR
1	Obrazovanje i omladina				44,000.00
1.1	Orahovac				39,000.00
1.1.1	De je obdanište	1	12	2,916.67	35,000.00
1.1.2	Uređivanje futbalskog terena	1	3	1,333.33	4,000.00
1.2	Velika Ho a				5,000.00
1.2.1	Izgradnja zabavnih parkova za decu	1	5	1,000	5,000.00
2	Zapošljavanje i privredni razvoj				149,000.00
2.1	Orahovac				108,000.00
2.1.1	Potpuna elektrifikacija svih ulica u Gornjem delu Orahovca	1	6	14,166.67	85,000.00
2.1.2	Razvoj zajednice putem ekonomskog razvoja i samozapošljavanja	1	12	1,916.67	23,000.00
2.2	Velika Ho a				41,000.00
2.2.1	Izgradnja mosta i rečnog korita na Vrelu	1	3	1,666.67	5,000.00
2.2.2	Zamena električne mreže u Velikoj Hoći	1	6	6,000.00	36,000.00
3	Kultura, mediji i informisanje				4,000.00
3.1	Orahovac				4,000.00
3.1.1	Likovna sekcija	1	12	333	4,000.00
4	Sigurnost, manjinska prava kao i njihovo predstavljanje				7,000.00
4.1	Orahovac				7,000.00
4.1.1	Izgradnja sigurnosnog zida	1	3	2,333.33	7,000.00
5	Zdravstvo i Socijalna pitanja				4,000.00
5.1	Orahovac				4,000.00
5.1.1	Uređivanje iščenje ulica	1	1	1,000.00	1,000.00
5.1.2	Stvaranje zelenih površina za Gornji Orahovac	1	3	1,000.00	3,000.00
6	Ženska prava				15,000.00
6.1	Velika Ho a				15,000.00
6.1.1	Osnajivanje pozicije žene na selu	1	6	2,000.00	12,000.00
6.1.2	Obuka za žene	1	3	1,000.00	3,000.00
Overall Total (1+2+3+4+5+6)					223,000.00

Predviđanje budžeta u ovom finansijskom ogledu odnosi se na treći deo, intervencije projektima u zajednici. Drugi deo u kom ulaze inicijative i preporuke nije budžetiran, iz razloga što autori ove strategije misle da ove preporuke ostaju konstantna orijentacija za rad sa zajednicom.

V.
Foto

